

ELİM

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

HAYUKA

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

№ 37 (1434)

Cümə, 15 noyabr 2024-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Dünya Bakıya toplaşdı

Noyabrın 12-də Bakıda BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) Liderlər Sammitinin açılış mərasimi keçirilib.

Prezident İlham Əliyev və BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreş Sammitdə iştirak edən dövlət və hökumət başçıları, nümayəndə heyətlərinin rəhbərlərini qarşılayıblar.

Prezident İlham Əliyev Liderlər Sammitinin açılış mərasimində çıxış edib. Qonaqları salamlayan dövlətimizin başçısı COP29-a aparan yolda Azərbaycana verdiyi dəstəyə görə BMT-nin Baş katibi cənab Antonio Quterreşə və BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Kətibliyinə təşəkkürünü bildirib.

Prezident İlham Əliyev Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Əlahəzrət Şeyx Məhəmməd bin Zayed Əl Nəhyanı və onun bütün komandasını Dubayda COP28-də əldə olunmuş tarixi konsensus münasibətilə təbrik edib və Bakıda COP29 üçün hazırlıqlarda verdikləri dəstəyə görə minnətdarlığını bildirib.

Dövlətimizin başçısı ötən ilin dekabrında təxminən 200 ölkənin yekdil qərarı ilə Azərbaycana COP29-a ev sahibliyi etmək şərafəti verildiyini qeyd edib və bu qərarı ölkəmizə olan hörmətin əlaməti, beynəlxalq arenada oynadığımız fəal rolun dəyərləndirilməsi kimi gördüyümüzü deyib.

"Azərbaycan Şimal ilə Cənub, Qərb ilə Şərqi qovuşduğu ölkədir və bu, təkəcə coğrafiya ilə bağlı deyil. Biz müxtəlif beynəlxalq iştirakçılar arasında siyasi, mədəni, enerji, ticari və nəqliyyat körpülərini sala bilərik. Azərbaycanın başladığı meqalyihələr artıq Avrasiyanın enerji və daşımalar yollarını dəyişib və məhsuldar, çoxtərəfli əməkdaşlıq formatının qurulması ilə nəticələnib.

Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazisinin 20 faizinin Ermənistan tərəfindən 30 illik işğalına, etnik təmizləməyə və bir milyon azərbaycanlının öz doğma torpaqlarından qovulmasına baxmayaraq, biz özünü təmin edən iqtisadiyyata və müstəqil siyasətə malik güclü ölkəni qura bildik. Dörd il öncə biz İkinci Qarabağ müharibəsində tarixi Qələbəni qeyd etdik", - deyərək Prezident İlham Əliyev bildirib.

Dövlətimizin başçısı diqqətə çatdırıb ki, BMT-nin Nizamnaməsinə, beynəlxalq hüquqa və BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının 30 il kağız üzərində qalmış qətnamələrinə uyğun olaraq, suverenliyimizi tam bərpa etdik: "Biz həmin qətnamələri özümüz icra etdik, beynəlxalq hüququ, ədaləti bərpa etdik və Ermənistanın işğalına son qoyduq. COP29-un sədri kimi Azərbaycan inkişaf etmiş və inkişaf edən ölkələr, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında ümumi anlaşmaya nail olmaq üçün əlindən gələni edəcək. Azərbaycan 120 ölkənin yekdil qərarı ilə dörd il ərzində, BMT-dən sonra ikinci beynəlxalq qurum olan Qoşulmama Hərəkatına uğurla sədrlik etdi. Azərbaycan, həmçinin təxminən 60 ölkəni birləşdirən İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəal üzvüdür. Avropa İttifaqının 10 üzvü ilə Azərbaycan sazişlər imzalayıb və Strateji tərəfdaşlıq haqqında bəyannamələr qəbul edib. Bütün bunlar bizə düşünməyə imkan verir ki, biz iqlim dəyişmələri məsələsində fərqli mühüm iştirakçılar arasında körpülərin salınmasında çox faydalı və yardımçı ola bilərik".

Prezident İlham Əliyev onu da qeyd edib ki, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı ilə birlikdə Azərbaycan iki ildən bir Bakıda Mədəniyyətlərə Forumu təşkil edir. Multikulturalizm bizim dövlət siyasətimizdir və həyat tərzimizdir. Azərbaycan xalqı etnik və dini mənsəbiyyətindən asılı olmayaraq sülh və razılıq şəraitində bir ailə kimi yaşayır.

Dövlətimizin başçısı çıxışında Azərbaycanın Yaşıl gündəliyi, bərpaolunan enerjide texniki potensialımız, BƏƏ-nin Masdar şirkəti bir regionumuzda 230 meqavatlıq Günəş enerji stansiyasının açılışı, Səudiyyə Ərəbistanının "Acwa Power" şirkəti isə hazırda 240 meqavatlıq külək enerjisi stansiyasının tikintisi barədə fikirlərini bildirib. COP29 çərçivəsində Birləşmiş Krallığın bp şirkəti ilə 240 meqavatlıq Günəş enerjisi stansiyasının dörd il əvvəl erməni işğalından azad edilmiş Cəbrayıl rayonunda tikilməsi ilə bağlı saziş imzalanacağını, bu layihə sayəsində dünyanın ən iri neft və qaz terminallarından biri olan Səngəçal terminalında dekarbonlaşma təmin ediləcəyini qeyd edib.

Prezident İlham enerji təhlükəsizliyinin digər seqmenti olan neft və qazla bağlı da fikirlərini bildirib: "Anlayıram ki, bu mövzu iqlim dəyişmələrinə aid konfransda o qədər də populyar deyil. Lakin bunsuz mənim şərhlərim tam olmazdı. Sadəcə, bir informasiya ilə başlamaq istərdim. Dünyada sənaye üsulu ilə ilk neft quyusu Azərbaycanda, Bakıda 1846-cı ildə qazılıb. O, buradan uzaq yerdə yerləşmir və həmin yerə 10-15 dəqiqəlik yoldur. Dənizdə ilk neft quyusu da Azərbaycan neftçiləri tərəfindən Xəzər dənizində XX əsrin ortalarında qazılmışdır. XIX əsrdə qlobal neft hasilatının yarısı Azərbaycanın payına düşürdü.

Əgər o vaxt bəzi Qərb siyasətçiləri və media bizi neft dövləti adlandırsaydı, bu, bəlkə də anlaşılın olardı. Lakin əgər onlar indi, yəni bu gün də bizi neft dövləti adlandırırlarsa, bu, ədalətsizlikdir və yalnız siyasi mədəniyyət və biliklərin çatışmamasından xəbər verir. Bu gün Azərbaycan qlobal neft hasilatında 0,7 faiz, qlobal qaz hasilatında isə 0,9 faiz paya malikdir. Amma dünyada bir nömrəli neft və qaz hasilatçısı olan, Azərbaycandan 30 qat artıq neft hasil

edən ölkənin yalan xəbər mediası bizi neft dövləti adlandırır.

Yaxşı olardı ki, ən azı onlar özlərinə və Azərbaycandan 10 dəfə artıq neft hasil edən özlərinin qonşuluğundakı ölkəyə baxsınlar. Azərbaycanın qlobal qaz atımlarındakı payı cəmi 0,1 faizdir. Mən bu rəqəmləri auditoriyamızın diqqətinə çatdırmalıyam, çünki Azərbaycan COP29-a ev sahibi seçildikdən dərhal sonra biz əlaqələndirilmiş və yaxşıca təşkil olunmuş qarayaxma və böhtan kampaniyasının hədəfinə çevrildik".

Dövlətimizin başçısı çıxışının sonunda COP29-a qarşı boykotu təşviq edən dairelərin işi ilə bağlı bəzi fikirlərini diqqətə çatdırıb: "Onlar əllərində olan bütün alətlərdən istifadə etdilər ki, Bakıda COP29-u boykot kampaniyası başlansın. Onlara pis xəbər var: bizim 196 ölkədən gəlmiş və qeydiyyatdan keçmiş 72 min iştirakçımız var. Onların sırasında 80 prezident, vitse-prezident və Baş nazirlər var. Beləliklə, dünya Bakıya toplaşdı və biz bütün dünyaya deyirik: Azərbaycana xoş gəlmisiniz!"

Sonra BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreş və Malayziyanın paytaxtı Kuala Lumpurun meri, BMT-nin Məskunlaşma Proqramının (UN-HABITAT) sabiq icraçı direktoru xanım Maimuna Mohd Şərif çıxış edərək Azərbaycan Hökumətinə qonaqpərvərliyə görə təşəkkürlərini bildirdilər. Bu cür tədbirlərin həqiqətən də həssas qruplardan və icmalardan olan, iqlim dəyişikliyinə əziyyət çəkən insanların səsini çatdırmaq üçün yaxşı fürsət olduğunu qeyd ediblər.

Sammitdə NASA astronomları xanım Sunita Vilyams və Nik Heyqin Beynəlxalq Kosmik Stansiyadan xüsusi videomüraciəti nümayiş olunub.

Liderlər Sammitinin açılış mərasimi mədəni proqramla yekunlaşdı.

Qeyd edək ki, COP29 tədbirləri davam edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Müzəffər Ali Baş Komandan kimi Qarabağda işğalçı Ermənistan üzərində qazandığı qələbə çoxəsrlik Azərbaycan tarixinin ən mühüm hadisəsidir. Azərbaycan tarixində Qarabağ Zəfəri ilə müqayisə edilə biləcək böyük tarixi hadisə göstərmək mümkün deyildir. Müzəffər Ali Baş Komandan Qarabağ Zəfəri ilə tarixdə ədalətli müharibə aparmağın nümunəsini göstərmişdir. Qarabağ savaşını işğalçılıq nəticəsində zəbt edilmiş tarixi Azərbaycan torpaqlarının xalqımıza qaytarılmasını təmin edən ədalətli hərbi-siyasi hadisədir.

Heç şübhəsiz, 20 sentyabr 2023-cü il tarixdə uğurla həyata keçirilmiş bir günlük lokal antiterror əməliyyatı Qarabağ savaşının - Vətən müharibəsinin möhtəşəm yekunudur. Məhz bu hadisə ilə Qarabağ müharibəsi özünün ali məqsədinə çatdırılmışdır. Beləliklə, Qarabağ - Vətən müharibəsində qazanılan şanlı Zəfər Azərbaycan xalqının tarixində və

Qarabağ Zəfərinin dərsləri

taleyində ən möhtəşəm hadisədir. Qarabağ Zəfəri həm Azərbaycan və türk dünyası miqyasında böyük siyasi-tarixi və hərbi hadisə olmaqla bərabər, həm də bunun ədalətli müharibə kimi ümumdünya tarixi əhəmiyyəti vardır. Bu mənada Qarabağ Zəfərinə Azərbaycan tarixində ədalətli yanaşı, həm də beynəlxalq miqyasda baxıb dəyərləndirmək lazımdır. Fikrimcə, artıq II Qarabağ müharibəsi və tarixi Zəfər mövzusunda həmin müharibənin gedişinin, təkrarsız qəhrəmanlıq nümunələrinin, hərbi taktikasının, döyüş səhnələrinin dərin tədqiq edilməsi ilə yanaşı, həm də geniş mənada türk dünyasındakı yeri və rolu, ümumdünya tarixi əhəmiyyəti haqqında da ciddi tədqiqatlar aparılmalı, elmi-siyasi ümumiləşdirilmələr edilməlidir.

Beləliklə, həmin istiqamətdə ilk addımlardan biri kimi, Qarabağ Zəfəri bizə nə verdi sualı ətrafında fikir və mülahizələrimizi çatdırmaq istəyirəm.

1. İkinci Qarabağ - Vətən müharibəsi hər şeydən əvvəl Azərbaycan xalqına dünyada heç nə ilə müqayisə edilməsi mümkün olmayan qeyri-adi Zəfər sevinci yaşatdı. Bu, uzun zaman övladı olmayan bir ananın nəhayət oğul dünyaya gətirməsindən də böyük sevinc hissi idi. Çünki burada 30 illik işğaldan sonra Azərbaycan yenidən doğulmuşdu.

Bu, sovet hakimiyyəti illərində Sibirə sürgün olunmuş bir adamın və uzun müddət bütün ümidlər kəsildən sonra gözənilmədən doğma Vətənə qayıtmasından da böyük sevincdir. Həmin mühüm mədəni hadisələrin də qiymətini heç də aşağı salmadan Qarabağ Zəfərinin geniş mənada Vətən böyük bir parçasının, yüz minlərlə qaçqın ailələrinin Qayıdışının sevincinin miqyasını göz önünə gətirmək istəyirəm.

Bütün bunlara görə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin böyük qürur hissi ilə bəyan etdiyi "Şuşa, Sən azad-sən! Biz qayıtmışıq!" sözlərinin doğurduğu sevincin, həyəcanın əvəzi yoxdur.

İkinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycan xalqına, dünya azərbaycanlılarına qazandırdığı bu böyük sevinc duyğuları üçün Ali Baş Komandan İlham Əliyevə xalqımız əbədi minnətdardır.

2. İkinci Qarabağ savaşını - Vətən müharibəsi Azərbaycan xalqında itirilmiş Vətən torpaqlarının qaytarılmasına inam hissləri yaratmışdır. Çünki çar Rusiyasının Azərbaycanı işğal etdiyi XIX əsrin əvvəllərindən başlayaraq ta Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkəmizdə siyasi hakimiyyətə gələndək zaman-zaman torpaqlarımız, ərazilərimiz itirilmiş, sərhədlərimiz dəyişdirilmiş və heç vaxt geri qaytarılmamışdır. Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev 1969-cu ildə Sovet Azərbaycanının rəhbəri vəzifəsinə başladıqdan sonra torpaq itkisi anlayışına bir dəfəlik son qoyulmuşdur.

Müstəqil Azərbaycanın Prezidenti kimi də Heydər Əliyev Qarabağın bir hissəsi olan Horadiz döyüşlərinə rəhbərlik etməklə Füzuli rayonu ərazisində bir çox kəndləri düşmən işğalından azad etmiş, gələcək Zəfərin əsasını qoymuşdur.

Bununla belə, Ermənistan dünya ölkələrindəki tərəfdarlarının vasitəsi ilə Qarabağ məsələsini "don-durulmuş münəqişə" kimi elan etməklə hərbi-siyasi gündəmdən çıxarmağa, yeni nəsillər tərəfindən unudurulmağa çalışmışdır. Müstəqillik illərində dövlət səviyyəsində aparılan sülh danışıqları, edilmiş cəhdlər də təəssüf ki, Ermənistan tərəfinin və Minsk Qrupunun ikiüzlü və məkrli siyasəti nəticəsində heç bir nəticə verməmişdir. Xalqda Qarabağda itirilmiş torpaqların geri qaytarılacağına ümitsizlik sindromu formalaşdırmağa çalışmışlar.

Bələ bir siyasi-tarixi şəraitdə əslində müharibə etməkdən başqa, heç bir çarə qalmamışdır. Ali Baş Komandanın "Mən nəyi, nə vaxt edəcəyəmi hamıdan yaxşı bilirim" sözləri xalqımızın qəlblərini dərinliklərdə Qarabağ torpaqlarının qaytarılmasına ümid qığılcımları yaratmışdır. Və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 27 sentyabr 2020-ci ildə başlanan müharibə nəticəsində cəmi 44 gün ərzində 30 il Ermənistanın işğalı altında qalmış Qarabağ və

Şərqi Zəngəzur torpaqları geri qaytarılmışdır. Bu, son 200 il ərzində Vətən torpaqlarının qaytarılması sahəsində ilk və möhtəşəm qələbədir. Bu tarixi Zəfər Azərbaycanın itirilmiş torpaqlarını həmişəlik geri alınmasına xalqımızın inam hissini qaytarılması baxımından da əvəzsiz hadisədir. Çünki məhz həmin dərin inam hissi Azərbaycan xalqının bir daha öz torpaqlarının kimlərinsə tərəfindən işğal edilə biləcəyi qorxusunu, torpaq itirmək xofunu qəti olaraq aradan qaldırmışdır.

3. İkinci Qarabağ müharibəsi özünün xarakterinə görə ədalətli müharibədir. Çünki bu müharibə Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Azərbaycan ordusu ölkəmizə məxsus olan əzəli-əbədi ərazilərimizin, dədə-baba torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi naminə baş vermişdir. Dünyanın müxtəlif ölkələrində haqsız-ədalətsiz müharibələrin və münəqişələrin davam etməkdə olduğu bir dövrdə Müzəffər Ali Baş Komandanımız İlham Əliyev ədalətli müharibə aparmağın əsl nümunəsini göstərmişdir. Bu isə öz növbəsində dünyada Prezident İlham Əliyevə ədalətli siyasi lider, xalqımıza isə ədalətli xalq imici qazandırmışdır.

4. Vətənpərvərlik tərbiyəsinin inkişaf etdirilməsi və daha da möhkəmləndirilməsi baxımından da İkinci Qarabağ müharibəsi çox əhəmiyyətli olmuşdur. Əslində vətənpərvərlik hissi Azərbaycanda ən qədim dövrlərdən, "Kitabi-Dədə Qorqud" epoxasından mövcuddur. Bununla belə, müstəqilliyin başlanğıcıyla ölkəmizdə baş vermiş xaos, I Qarabağ müharibəsindəki məğlubiyyətdən doğan ümitsizlik və bazar iqtisadiyyatının ön mövqeyə çəkdiyi kommersiya maraqları vətənpərvərlik hissini bir qədər arxa plana keçirmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin ikinci hakimiyyəti dövründə aparılmış məqsədyönlü siyasət nəticəsində bu boşluq aradan qaldırılması istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ardıcıl olaraq həyata keçirdiyi gənclər siyasəti, könüllülər hərəkatı ölkəmizdə yeni nəsil vətənpərvər gəncliyi yetişib formalaşdırılması ilə nəticələnmişdir. İnkişafın bu mərhələsində meydana çıxmış bu yeni vətənpərvər nəslilə İlham Əliyevin vətənpərvərlik andı qəbul etmiş gənc qvardiyası adlandırmaq olar. II Qarabağ müharibəsinin çətin və məsuliyyətli imtahanında İlham Əliyev dövrünün vətənpərvər gəncliyinin Vətən və Torpaq sevgisi döyüş səngərlərində isbat olunmuşdur. Postmüharibə dövründə isə döyüş cəbhəsində möhkəmlənmiş vətənpərvərlik əqidəsi qazanan tarixi Zəfərdən doğan milli qürur və iftixar hissi ilə birləşərək əbədi dəyər və sərvətə çevrilmişdir.

5. İkinci Qarabağ müharibəsində Böyük Zəfərin qazanılmasında Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların nümayəndələrinin övladları Vahid Vətən uğrunda eyni eşq ilə dönmədən döyüşmüşlər. Qarabağ müharibəsi şəhidləri arasında ölkəmizin əbədi sakinləri olan ayrı-ayrı xalqların üçrəngli Azərbaycan bayrağı və Müzəffər Ali Baş Komandan ətrafında mətin sirlərlə birləşmiş azərbaycanlı vətənpərvər gənclər vardır. Müharibədə vahid əməl uğrunda göstərilən şücaət və qəhrəmanlıq nəticə etibarilə ölkəmizdə azərbaycançılıq ideyasını qüvvələndirmişdir. İkinci Qarabağ müharibəsində qazanılan tarixi Zəfər döyüş səngərlərində daha da möhkəmləndirilmiş azərbaycançılıq idealının qələbəsi və təntənəsidir. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikasının dövlət ideologiyası olan Azərbaycançılıq II Qarabağ müharibəsində çətin imtahanlardan qabiliyyətlə çıxaraq, həm də müqəddəs anda çevrilmişdir.

6. Azərbaycanda əsas Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş Birlik və Həmrəylik ideyası da İkinci Qarabağ savaşında əməldə təsdiq olunmuşdur. Vətən müharibəsi başlanan kimi Azərbaycanda fəaliyyət göstərən 50-dən çox siyasi partiyalardan ikisini çıxmaq şərti, hamısı birmənalı şəkildə fəaliyyətini dayandıraraq, "Hər şey cəbhə üçün, hər şey qələbə üçün" şüarı ətrafında birləşdiklərini elan etmişlər. Xalqımız arxa cəbhədə Müzəffər Ali Baş Komandan ətrafında möhkəm birlik nümayiş etdirmişdir. Dünya azərbaycanlılarının planetimizin müxtəlif qitələrində küçələrə, meydanlara çıxaraq

beynəlxalq təşkilatların, səfirliklərin qarşısındakı müştəxkil mitinqlərdə göstərdikləri həmrəylik hərəkatı da daha geniş mənada xalqımızın Birliyinin gərək bir əks-sədası idi. Beləliklə, İkinci Qarabağ müharibəsi ölkəmizdə mövcud olan xalq-ıqtidar birliyi daha da möhkəmləndirmiş, Birlik və Həmrəyliyin hansı böyük gücə və imanlara malik olduğunu nümayiş etdirmişdir. Xalqımız həmin möhtəşəm Birliyi 20 sentyabr 2023-cü ildə Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə keçirilmiş bir günlük hərbi əməliyyatda da eyni səviyyədə göstərmişdir. Bu ilin 7 fevralında Azərbaycan Respublikasının Prezidentliyinə növbədənən seçkilərdə də Azərbaycan xalqı müştəxkil şəkildə iştirak etməklə və vahid mövqeyə nümayiş etdirməklə Müzəffər Ali Baş Komandanın ətrafında sıx birləşdiklərini əyani şəkildə bəyan etmişlər. Beləliklə, İkinci Qarabağ müharibəsində nümayiş etdirilmiş siyasi-mədəni Birlik ölkəmizdə əqide bütövlüyü səviyyəsinə yüksəlmişdir.

7. Əsas Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış "Bir millət - İki dövlət" strategiyası İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə daha da möhkəmləndirilmişdir. Qardaş Türkiyə Cümhuriyyətinin İkinci Qarabağ müharibəsində Azərbaycana verdiyi siyasi və mədəni dəstək xalqımıza və qəhrəman ordumuza böyük dəyər olmuş, özünəinam hissələri yaratmaqda mühüm rol oynamışdır. Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Rəcəb Tayib Ərdoğanın və qardaş türk xalqının Azərbaycanla həmrəyliyi dünya güclərinin dərinindən düşünmələrinə, Qarabağ müharibəsinin xalqımızın haqq işi olmasına beynəlxalq səviyyədə dəstək verilməsinə səbəb olmuşdur. Etiraf etmək lazımdır ki, tarixi minilliklərə gedib çatan Azərbaycan-Türkiyə qan qohumluğu İkinci Qarabağ müharibəsində məslək qardaşlığı səviyyəsinə qalxmışdır.

8. İkinci Qarabağ müharibəsi türk dünyasının da möhkəm birlik və həmrəyliyinə vahid gücə çevrilməsinə əhəmiyyətli dərəcədə ciddi təsir göstərmişdir. Azərbaycan haqq işi uğrunda apardığı müharibə türk dünyasında yeni bir mədəni oyanış dalğası yaratmışdır. Bu, türk dövlətlərinin bir-birlərinə daha da yaxınlaşmasına təkan vermişdir. Qarabağın işğaldan azad edilməsi ərazilərində Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan respublikalarının, Tatarıstan Respublikasının Böyük Qayıdış hərəkatına qoşulmaları postmüharibə dövrünün inteqrasiya proseslərinin göstəriciləridir. Azərbaycanın Türkiyə və Özbəkistanla, Özbəkistanın Qazaxıstanla imzaladıqları Müttəfiqlik müqavilələri həm də türk dünyasında İkinci Qarabağ müharibəsində xalqımızın qazandığı tarixi Zəfərin yaratdığı realıqlardır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 14 fevral 2024-cü il tarixdə Milli Məclisdə keçirilmiş Andçimə mərasimində "Türk dünyası ailəsi" haqqında irəli sürdüyü mühüm strateji əhəmiyyətə malik olan fikirlər türk dünyasında əlaqələrin genişləndirilməsi və dərinləşdirilməsi ideyasının türk respublikalarında dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırılmasını zərurətə çevirmişdir.

9. Əlbəttə, müharibə etmək, çün tökmək heç bir xalq üçün, Azərbaycan xalqı üçün də arzuolunmaz deyildir. Lakin müharibə qaçılmaz bir şəkildə baş verdikdə beynəlxalq qaydalara uyğun olaraq müharibə aparmaq mədəniyyəti göstərmək həmin xalqın yüksək dəyərlərinin göstəricisi kimi səslənir.

Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Azərbaycan Qarabağ savaşında qarşı tərəfin sivil əhalisinə zərər verməmək, yaralıları təhvil vermək,

Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev tarixə Qarabağ Zəfəri yazmış Qalib Liderdir. Qalib lider olaraq İlham Əliyev 44 günlük müharibədəki şanlı Zəfərə Azərbaycan xalqına Qalib Xalq adını qazandırmışdır. Ümumiyyətlə, İkinci Qarabağ - Vətən Müharibəsi Azərbaycanın çoxəsrlik tarixinin ən şanlı hadisəsidir. İkinci Qarabağ müharibəsinin və tarixi Zəfərin ibrətəməz siyasi-tarixi dərsləri və ideya-mədəni nəticələri Azərbaycan xalqının daha da yetkinləşməsinə, mətinləşməsinə, dünyada tanınmasına və iredliyə doğru ayıq-sayıq baxmasına, gələcək hədəflərin düzgün müəyyənləndirilməsinə qiymətli, düşündürücü töhfələr vermişdir. Müasir dünyada gedən hərbi-siyasi proseslərdə də xalqlara və dövlətlərə ədalətli mövqeyə tutmaq və qələbəyə nail olmaq üçün Qarabağ Zəfəri canlı bir nümunədir.

İsa HƏBİBBƏYLİ,
AMEA-nın prezidenti, akademik
"Xalq qəzeti"

ağ bayraq qaldırarlara şərait yaratmaq və sair kimi böyük humanist prinsiplərə axırədək sadıq qalmışdır. Təəssüf ki, Ermənistan tərəfi Azərbaycanın Gəncə, Bərdə, Tərtər şəhərlərinə raket zərbələri endirərək dinc əhalinin qanını axıtmış, faciələr törətmişdir.

Əsl müharibə mədəniyyəti göstərmək, ən çətin anlarda humanizm nümayiş etdirməyi bacarmaq Azərbaycan xalqının ən ali mədəni dəyərləri kimi dünyaya bəyan edilmişdir. Bu ali keyfiyyət xalqımızın və dövlətimizin dünyada imicini yüksəlmişdir.

10. İkinci Qarabağ müharibəsi xarakterinə görə yeni tipli müharibə idi. Qarabağ müharibəsində üzü-üzə döyüşən ordu qüvvələrindən çox yeni hərbi texnikanın fərqli və yüksək imkanları əsasında aparılan döyüş əməliyyatları üstünlük təşkil edir. Bu isə Azərbaycan ordusunun yüksək texniki hazırlığa malik olduğunu da nümayiş etdirmişdir. Azərbaycan ordusu ən müasir hərbi texnikanı Qarabağ savaşında uğurla sınaqdan çıxarmışdır. Tarixi Zəfərin qazanılmasında müharibə cəbhələrində yeni hərbi texnikadan bacarıqla istifadə və döyüşən qüvvələrin müasir hərbi texnologiyaya dərin bələd olması qarşı tərəfi cəbhəni qoyub qaçmağa məcbur etmiş, dünyanın böyük marağına səbəb olmuşdur. Bu, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin ordu quruculuğu siyasətinin təntənəsidir.

11. Böyük Qayıdış Qarabağ Zəfərinin övladidir, davamıdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Böyük Qayıdış hərəkatı böyük vüsətə davam etdirilir. Prezident İlham Əliyev Ermənistanın işğalçılıq siyasəti nəticəsində dağıdılaraq xarabalığa dönmüş ərazilərdə gülüstana çevrilmiş Yeni Qarabağ qurur. Böyük Qayıdış - Yeni Qarabağ Yeniləşməkdə davam edən müstəqil Azərbaycanın müasir inkişafının simasıdır. Prezident İlham Əliyevin dünya qarşısındakı sülhsevər quruculuq hesabıdır.

12. Müasir dövrdə neokolonializm hərəkatının genişlənməsinə də mənəviyyətdə İkinci Qarabağ müharibəsi dayanır. Azərbaycanın ədalətli mübarizə apararaq, düşmən qüvvələri öz torpaqlarından qovaraq, 30 illik işğala son qoyması dünyada müstəmləkəçilik siyasətinə böyük zərbə vurmuşdur. Fransanın müstəmləkələri kimi mövcud olan ölkələrdə milli azadlıq uğrunda yeni mübarizə hərəkatının başlanması Qarabağ müharibəsindən sonra dünyada baş verən yeni hərbi-siyasi proseslərdir. Afrika qitəsində də eyni proses yaşanmaqdadır. Milli azadlıq mübarizəsinə qalxmış xalqların Azərbaycanın üçrəngli dövlət bayraqlarını dalğalandırmaları, Azərbaycana üz tutmaları Qarabağ savaşından sonra baş vermiş oyanışın əks-sədasıdır. Bu faktlar Qarabağ müharibəsinin ümumdünya tarixi əhəmiyyətə malik olduğunu göstərir.

13. Prezident İlham Əliyevin Dəmir Yumruğu ilə Qarabağ Zəfəri və bir günlük antiterror əməliyyatı ilə Azərbaycan ərazisində separatizm və terrorçuluğa son qoyulmuşdur. Bu, dünyada separatçılıq, terrorizm Azərbaycanın vurdugu zərbdır. Bu mühüm fakt da Qarabağ müharibəsinin ümumdünya tarixi əhəmiyyətini nümayiş etdirir.

14. Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev hələ 17 oktyabr 1990-cı ildə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə deputatlığa namizəd kimi Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nəhrəm seçki dairəsində seçicilərlə görüşü zamanı ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsinin dövlətçilik baxımından ən mühüm vəzifələrdən biri, bəlkə də birincisi olduğunu bəyan edərək demişdir: "Mənim əsas məqsədim Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və Azərbaycan hakimiyyətini respublikanın bütün ərazisində bərqərar etməkdən ibarətdir".

Azərbaycan Respublikası Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə İkinci Qarabağ müharibəsi və onun davamı olan 20 sentyabr 2023-cü ildə keçirilmiş bir günlük uğurlu antiterror nəticəsində ölkəmizdə tam ərazi bütövlüyünə nail olmuşdur. Beləliklə, Prezident İlham Əliyev müstəqil dövlətimizin ən mühüm strateji hədəfi olan ərazi bütövlüyünün təmin etməklə böyük qürurla bəyan etdiyi kimi "Ata vəsiyyəti"ni uğurla yerinə yetirmişdir.

Ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi müstəqil dövlətimizin suverenliyinin əsasını təşkil edir. Prezident İlham Əliyev müstəqil Azərbaycan Respublikasına tam dövlət suverenliyi və ərazi bütövlüyü qazandırmış qüdrətli liderdir.

Bu cəhətdən tam ərazi bütövlüyü və dövlət suverenliyi kimi müqəddəs dəyərlər Müzəffər Ali Baş Komandanın və İkinci Qarabağ müharibəsindəki tarixi Zəfərin tarixi-siyasi nailiyyətləridir.

15. Qalib lider və Qalib Xalq anlayışları da Azərbaycana Qarabağda qazanılan tarixi Zəfərə gəlmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Qarabağ müharibəsində həm Ali Baş Komandanlıq missiyasını ən yüksək səviyyədə həyata keçirməklə və həm də informasiya cəbhəsində apardığı qətiyyətli mübarizə ilə dünya liderliyi məsəftərində qüdrətli bir dövlət xadimi olduğunu isbat etmişdir.

COP29 çərçivəsində Nobel mükafatı laureatı Məhəmməd Yunusla görüş

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli COP29 tədbirləri zamanı Bakı Olimpiya Mərkəzində Nobel mükafatı laureatı, Banqladeş Xalq Respublikası Müvəqqəti Hökumətinin Baş müşaviri Məhəmməd Yunusla görüşüb.

Qısamüddətli görüşdə iki ölkənin elmi qurumları arasında qarşılıqlı əlaqələr barədə söhbət aparılıb.

Akademik İsa Həbibbəyli Məhəmməd Yunusu Banqladeş Xalq Respublikası Müvəqqəti Hökumətinin Baş müşaviri vəzifəsinə seçilməsi münasibətilə təbrik edib, onu AMEA-ya elmi ictimaiyyətin nümayəndələri ilə görüşə dəvət edib.

Beynəlxalq Elmi Şuranın baş icraçı direktoru ilə görüşdə COP29-un elmi əhəmiyyətindən danışılıb

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli COP29 çərçivəsində ölkəmizdə səfərdə olan dünyanın ən nüfuzlu elmi qurumu Beynəlxalq Elmi Şuranın (ISC) baş icraçı direktoru professor Salvatore Arico ilə görüşüb.

Qonağı ölkəmizdə görməkdən məmnunluğunu bildiren akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycanda keçirilən və bu gün dünyanın ən nüfuzlu tədbirlərindən biri kimi qəbul edilən COP29-un rəsmi olaraq açılışının keçirildiyini, konfransda dünyamızın gələcəyi üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən qərarların qəbul ediləcəyini, o cümlədən elm sahəsində bir sıra mühüm müzakirələrin aparılacağını diqqətə çatdırıb.

Akademik İsa Həbibbəyli humanitar və ictimai elmlərin imkanlarından iqlim dəyişmələri kimi global problemlərin həllində istifadə edilə biləcəyini söyləyib, bu və digər istiqamətlərdə AMEA-nın ISC ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu vurğulayıb, təklif və mülahizələrini səsləndirib.

AMEA-nın Rəyasət Heyətində keçirilən görüşdə akademik İsa Həbibbəyli qonağa Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının tarixi, keçdiyi şərəfli inkişaf yolu, əldə etdiyi nailiyyətlər və son illərdə aparılan struktur islahatları barədə məlumat verib. Qeyd edib ki, Milli Elmlər Akademiyasında Azərbay-

can Respublikası Prezidentinin və müasir dünya elminin çağırışlarından irəli gələrək struktur islahatları aparılıb, Akademiyada elektron elmin inkişafı, alimlərimizin dünya elminə çıxışı üçün mühüm addımlar atılıb, AMEA tarixində ilk dəfə rəsmi olaraq beynəlxalq elmi təşkilatlara, o cümlədən ISC-yə üzv olmaqla dünya elmində qəbul edilən qərarlarda söz sahibinə çevrilib.

Sonra çıxış edən Beynəlxalq Elmi Şuranın (ISC) baş icraçı direktoru professor Salvatore Arico COP29 çərçivəsində ölkəmizdə və AMEA-da olmaqdan məmnunluq duyduğunu bildirdi. Təmsil etdiyi təşkilat barədə məlumat verən alim qeyd edib ki, 2018-ci ildə yaradılmış ISC beynəlxalq səviyyədə elmin inkişafı və inteqrasiyası üçün çalışan ən böyük qurumlardan biridir və təşkilat elmin cəmiyyətə töhfəsini artırmağı qarşısına məqsəd qoyub. Vurğulayıb ki, elmin təşviqi və inkişafına dəstək, elmi bilikləri daha geniş kütləyə çatdırmaq və bu biliklərin istifadəsini stimullaşdırmaq Beynəlxalq Elmi Şuranın əsas hədəflərindəndir. Diqqətə çatdırıb ki, ISC global elmi icmanın əsas nümayəndələrini və milli, regional elmi təşkilatları bir araya gətirən struktura malikdir. Bildirib ki, Beynəlxalq akademik təşkilatın tərkibində dünyanın 140-dan çox ölkəsindən 250-dən artıq akademiya, elmi birlik, milli və beynəlxalq elmi təşkilat yer alır. Bu qurumlar bir

araya gələrək global elmi proqramlar hazırlayıb, BMT və digər nüfuzlu təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq edərək onlara global problemlərin həlli üçün lazımı resurslar təklif edirlər.

AMEA-nın təşkilata üzv olmasından və birgə əməkdaşlıqdan məmnunluq duyduqlarını bildiren professor Salvatore Arico dəyiş və təbii elmləri ilə yanaşı, humanitar və ictimai elmlər sahəsində də Akademiyaya əlaqələrin inkişaf etdirilməsində maraqlı olduqlarını söyləyib, qurumlararası birgə əməkdaşlıq təkliflərini diqqətə çatdırıb.

O, akademik İsa Həbibbəylinin görüşdə səsləndirdiyi təkliflərin ISC-nin 26-30 yanvar 2025-ci il tarixlərində Omanın paytaxtı Məskət şəhərində keçiriləcək Baş Assambleyasının iclasında üzv ölkələrin elmi qurumlarının birgə iştirakı ilə müzakirəyə çıxarılacağını vurğulayıb.

Çıxışlardan sonra qonağa xatirə hədiyyələri təqdim edilib.

Daha sonra Beynəlxalq Elmi Şuranın rəsmisi AMEA-nın Rəyasət Heyətinin tarixi binası ilə tanış olub.

Görüşdə Almanyanın Karlsruhe Texnologiya İnstitutunun professoru, Beynəlxalq Elmi Şuranın ilk katibi olmuş professor Alik İsmayilzadə və AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri dosent Esmira Əlirzayeva da iştirak ediblər.

Akademik İsa Həbibbəyli: "COP29 elmi təfəkkürdə yeniliklər yaradıb"

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" çərçivəsində və COP29-la bağlı genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilir. İstər COP29, istərsə də "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" Azərbaycanda cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrini, məsələn, iqtisadiyyatı dəyişdiyi kimi, elmi təfəkkürdə də yeniliklər yaradıb.

Bu fikri AzərTac-a müsahibəsində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) prezidenti akademik İsa Həbibbəyli söyləyib. Alim qeyd edib ki, bizim iqtisadi sahədə yaşıl enerji haqqında olan biliklərimiz iki il əvvəl utopiya kimi səslənə bilərdi: "Amma bu gün Azərbaycanda bərpaulunan enerji olduğunu hər kəs bilir və dövlət səviyyəsində həmin mənbələrdən istifadə olunması istiqamətində işlər davam edir. Elmə gəldikdə isə, yaşıl enerjini izah edən, şərtləndirən, istiqamətləndirən yeni sahə - yaşıl energetika əmələ gəlib. Bu gün yeni anlayışlar formalaşmışdır. Məsələn, yaşıl artım, yaşıl kimya, yaşıl bacarıqlar haqqında danışıqlar. Dünya elə bil ki, yeni sivilizasiyaya yaşıl işıq yandırır".

COP29-un əhəmiyyətinə toxunan AMEA rəhbəri qeyd edib ki, bu tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi ölkənin iqtisadiyyatını, cəmiyyətin müxtəlif sahələrini, eyni zamanda, təfəkkürü inkişaf etdirir, zənginləşdirir, dəyişir.

"Düşünürəm ki, COP29-un gətirdiyi yaşıl hərəkət yeni bir sivilizasiyaya yaşıl işıqdır. Bu hərəkətin respublikamızda baş verməsi, Prezident İlham Əliyevin apardığı böyük siyasət nəticəsində Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi etməsi ölkəmizin yeni sivilizasiya hərəkətinin önündə gedənlərdən biri olduğunu, bu hərəkətə həttə istiqamət verdiyini göstərən faktlardan biridir. Düşünürəm ki, bu mənada "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" və COP29 Azərbaycanı dünyada sivilizasiya mərkəzlərindən biri kimi, yeni sivilizasiyanı yaradan mərkəzlərin biri kimi tanıdacaq".

AMEA-nın prezidenti COP29-da "İqlim elmi: 2024-cü il üçün əsas nəticələr" beynəlxalq elmi konfransında çıxış edib

COP29 çərçivəsində dünyanın nüfuzlu elmi mərkəzlərindən biri olan Beynəlxalq Elmi Şura və Almanyanın Karlsruhe Texnologiya İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə Bakı Olimpiya Mərkəzində "İqlim elmi: 2024-cü il üçün əsas nəticələr" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

Tədbirdə Beynəlxalq Elmi Şuranın (ISC) baş icraçı direktoru professor Salvatore Arico və Almanyanın Karlsruhe Texnologiya İnstitutunun professoru Alik İsmayilzadə çıxış edərək konfransın əsas məqsəd və vəzifələrini diqqətə çatdırıb, müzakirələrdən sonra gözlənilən nəticələr barədə ətraflı söhbət açıblar.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli tədbirdə çıxış edərək COP29-un elmi əhəmiyyətindən, əsas gözlənilənlərdən biri kimi müasir realılıqları özündə əks etdirəcək yeni çağırışların meydana çıxacağına əminliyini ifadə edərək bu mühüm beynəlxalq tədbirin ölkəmizdə keçirilməsinin mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb. AMEA rəhbəri bildirdi ki, "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" və COP29 beynəlxalq tədbirləri cəmiyyətin bütün sahələrində, o cümlədən elmde də yeni təfəkkür və yeni sivilizasiya yaradır. Azərbaycanda keçirilən COP29 yeni sənaye inqilabının anonsu təsiri bağışlayır.

Tədbirdə COP29-a dəvət olunmuş dünya elminin nüfuzlu nümayəndələri, beynəlxalq aləmdə tanınmış elm xadimləri, AMEA Rəyasət Heyətinin əməkdaşları, bir sıra ölkələrin media mənsubları iştirak ediblər.

AMEA-nın futbol komandası qaliblər sırasında

Yasamal Rayon İcra Hakimiyyəti, Yeni Azərbaycan Partiyası Yasamal rayon təşkilatı, Bakı Şəhər Gənclər və İdman İdarəsinin Yasamal rayonu üzrə Gənclər və İdman sektorunun birgə təşkilatçılığı ilə 8 Noyabr - Zəfər Gününe həsr olunmuş minifutbol idman yarışının final mərhələsi baş tutub.

Bakı Dövlət Universitetinin idman meydançasında baş tutan final görüşündə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə Azərbaycan Texniki Universitetinin komandaları qarşılaşıb. 2-1 hesabı ilə qalib gələn Azərbaycan Texniki Universitetinin komandası 1-ci yerin sahibi olub.

Bakı Dövlət Universitetinin komandası isə Bakı Biznes Universitetinin komandasını 7-1 hesabı ilə məğlub edərək üçüncü yerin sahibi olub.

Daha sonra təltifetmə mərasimi baş tutub.

Merasimdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, Yasamal Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci

müavini Hüseyin Əfəndiyev, YAP Yasamal rayon təşkilatının sədri Bəxtiyar Nəbiyev, Azərbaycan Texniki Universitetinin rektoru Vilayət Vəliyev, Bakı Dövlət Universitetinin prorektoru Fərdə İmanov, XXI əsr Beynəlxalq Təhsil və İnnovasiya Mərkəzinin müşahidə şurasının sədri Fərhad Qaraşov, Bakı Şəhər Gənclər və İdman İdarəsinin Yasamal rayonu üzrə Gənclər və İdman sektorunun müdiri İlham Səfərov, AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdir-
ləri, AMEA-nın elmi müəssisə və təşki-

latlarının direktorları, Həmkarlar Təşkilatlarının sədrleri, YAP Yasamal rayon təşkilatı, Yasamal Rayon İcra Hakimiyyətinin və Bakı Şəhər Gənclər və İdman İdarəsi Yasamal rayonu üzrə Gənclər və İdman sektorunun məsul əməkdaşları, Yasamal rayonunda yerləşən ali təhsil müəssisələrinin nümayəndələri və rayon ictimaiyyəti iştirak edib.

I, II və III yerləri tutmuş komandalara kubok, medal və sertifikatlar təqdim olunub.

Sonda xatirə şəkilləri çəkdirilib.

AMEA ilə Tataristan Elmlər Akademiyası arasında sıx əməkdaşlıq əlaqələri mövcuddur

RF Müsəlmanları Ruhani İdarəsinin sədri ilə görüş

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli dünya dini liderlərinin qlobal Bakı Sammiti çərçivəsində ölkəmizdə səfərdə olan Rusiya Federasiyası Müsəlmanları Ruhani İdarəsinin sədri, müfti şeyx professor Ravil Qaynutdin, sədrin birinci müavini professor Dəmir Muhətdinov, qurumun Azərbaycan üzrə xüsusi nümayəndəsi Səfa Kərimov və idarənin əməkdaşları ilə görüşüb.

AMEA-nın Rəyasət Heyətində baş tutan görüşdə, həmçinin AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, AMEA Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri, şöbələrin əməkdaşları, eləcə də Akademiyanın elmi müəssisə və təşkilatlarının nümayəndələri iştirak ediblər.

Görüşdə çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan - Rusiya əlaqələrindən, həmçinin Azərbaycan - Tataristan münasibətlərindən danışmış, dövlətlərimiz arasında iqtisadi, siyasi, ədəbi, mədəni əlaqələrin yüksək səviyyədə olduğunu bildirmişdir. Akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın elmi müəssisələrinin REA-nın müvafiq institutları ilə fəlsəfə, tarix, dilçilik, ədəbiyyat, şərqşünaslıq istiqamətində geniş əlaqələrinin olduğunu, birgə konfransların keçirildiyini, məqalələrin hazırlandığını, nəşrlərin işıq üzü gördüyünü vurğulayıb.

Hazırda AMEA ilə Rusiya Elmlər Akademiyası arasında epos mədəniyyətinin öyrənilməsinə dair birgə tədqiqatların aparıldığını deyən AMEA rəhbəri layihənin REA-nın M.Qorki adına Dünya Ədəbiyyatı İnstitutu, eləcə də Rusiya Federasiyasının Udmurtiya Respublikası və Saxa Respublikasının (Yakutiya) müəssisələri ilə birgə aparıldığını, cari ilin dekabr ayında sözügedən qurumların iştirakı əsasında beynəlxalq konfransın keçiriləcəyini diqqətə çatdırıb.

Azərbaycanla Tataristan arasında siyasi əlaqələrə toxunan akademik İsa Həbibbəyli ölkələrimiz arasında sıx dostluq münasibətlərinin təməllərinin Ulu Öndər Heydər Əliyev və Tataristan Respublikasının birinci prezidenti Mintimer Şaymiev tərəfindən atıldığını, bu münasibətlərin davamı olaraq bu gün Prezident İlham Əliyevlə Tataristan Respublikasının Reisi Rüstəm Minnixanov arasında yüksək əlaqələrin olduğunu bildirmişdir.

AMEA ilə Tataristan Elmlər Akademiyası arasında da sıx əməkdaşlıq münasibətlərinin olduğunu söyləyən akademik İsa Həbibbəyli qardaş ölkənin tarixi, ədəbiyyatı, mədəniyyəti, incəsənəti, görkəmli şəxsiyyətlərinə dair Akademiyada geniş tədqiqatların aparıldığını, dissertasiyaların yazıldığını bildirmişdir. Həmçinin AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutu ilə Tataristan Elmlər Akademiyasının Arxeologiya İnstitutunun birgə yay məktəbi təşkil edəcəyini də söyləyib.

Akademik İsa Həbibbəyli həmmüəllifliyi ilə işıq üzü görmüş "Qabdulla Tukay və Azərbaycan" kitabını qonaqlara təqdim edərək bildirib ki, əsər tatar ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, mütəfəkkir şair, publisist, tərcüməçi, ictimai xadim Qabdulla Tukayın Azərbaycan mətbuatı və ədəbiyyatı ilə əlaqələri, ədəbi irsinin ölkəmizdə nəşri və tədqiqi məsələlərindən bəhs edir. Akademik İsa Həbibbəyli Nəriman Nərimanovla Qabdulla Tukayın sıx dostluq əlaqələrinə də toxunub.

Akademik İsa Həbibbəyli COP29 çərçivəsində keçirilən dünya dini liderlərinin qlobal Bakı Sammiti ilə din xadimlərinin dünya miqyaslı nüfuzlu konfransa öz xeyir-dualarını verdiklərini, Azərbaycanın Prezident İlham Əliyevin liderliyində bu ali tədbiri ən yüksək səviyyədə təşkil edəcəyini söyləyib.

Sonra çıxış edən Rusiya Federasiyası Müsəlmanları Ruhani İdarəsinin sədri professor Ravil Qaynutdin tədbir iştirakçılarını salamlayıb və AMEA-da olmaqdan məmnunluğunu bildirmişdir. Ulu Öndər Heydər Əliyev və Prezident İlham Əliyev ilə şəxsi görüşlərindən bəhs edən qonaq Azərbaycan xalqının öz tarixi torpaqlarını işğaldan azad etməsilə qürur duyduğunu, 2020-ci ildə Ali Baş Komandan İlham Əliyevi 25 milyonluq müsəlman ümməsi adından Zəfər münasibətilə təbrik etdiyini dilə gətirib. Əlavə edib ki, COP29 tədbirinin Azərbaycanda keçirilməsi ölkə liderinin və xalqımızın beynəlxalq arenadakı mövqeyini bir daha nümayiş etdirir.

Qeyd edib ki, RF MRİ Rusiya Elmlər Akademiyası, ali təhsil müəssisələri, bütövlüklə akademik elmlə əməkdaşlıq edir, həyata keçirilən layihələr arasında ilahiyatçı alimlərin əsərlərinin tərcüməsi və nəşri, "Quran" oxuyanların müsabiqələri, forum və konfransların keçirilməsini sadalamaqlar olar.

Azərbaycan və tatar xalqlarının tarixi və mədəni əlaqələri haqqında bəhs edən Ravil Qaynutdin Moskvada yerləşən Bakı milyoncusu və məsenatı Şəmsi Əsədullayevin evi haqqında danışmış, 1917-ci ilin mayında məhz bu evdə Ümumrusiya müsəlmanları qurultayının keçirildiyini vurğulayıb. Qonaq hazırda digər Azərbaycan milyoncusu və xeyriyyəçisi Musa Nağıyevin tikdirdiyi AMEA Rəyasət Heyətinin yerləşdiyi tarixi bina olduğunu görə məmnunluğunu dilə gətirərək Birinci Türkoloji Qurultayın keçirildiyi zalda çıxış etmək imkanına görə Akademiyaya rəhbərliyinə dərin minnətdarlığını bildirmişdir. Həmçinin Ravil Qaynutdin akademik İsa Həbibbəylinin AMEA ilə REA, xüsusilə Tataristan Elmlər Akademiyası arasında əlaqələrin inkişafına verdiyi töhfələrdən danışmış, AMEA rəhbərinə gələcək fəaliyyətində uğurlar arzulayıb.

Çıxışının sonunda Rusiyanın ali müftisi Ali Baş Komandan İlham Əliyevi və bütün Azərbaycan xalqını qarşıda gələn Zəfər Günü münasibətilə təbrik edib, xalqımıza sülh və əmin-amanlıq, firavanlıq və yeni-yeni qələbələr arzulayıb.

Daha sonra çıxış edən Rusiya Federasiyası Müsəlmanları Ruhani İdarəsinin sədrinin birinci müavini, Moskva İslam İnstitutunun rektoru professor Dəmir Muhətdinov iki qardaş xalqın oxşar cəhətlərindən, tarixi və mədəni bağlılığından bəhs edib.

Çıxışlardan sonra qarşılıqlı hədiyyələr təqdim olunub, xatirə şəkilləri çəkdirilib.

Qeyd edək ki, dünya dini liderlərinin qlobal Bakı Sammiti Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü və himayədarlığı ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində "Dünya dinləri yaşıl planet uğrunda" mövzusunda 5-6 noyabr tarixlərində keçirilib.

COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi tarixi hadisədir

Noyabrın 7-də AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Elmi Şurasının növbəti iclası keçirilib.

Elmi şuranı AMEA-nın prezidenti, Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru akademik İsa Həbibbəyli açaraq gündəlikdəki məsələləri diqqətə çatdırıb.

Akademik İsa Həbibbəyli Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 gün ərzində Azərbaycan Ordusunun qazandığı tarixi Qələbədən söhbət açıb. Vətən müharibəsində əldə olunmuş Zəfərin ordumuzun gücünün, xalqımızın birlik və həmrəyliyinə bariz təcəssümü olduğunu vurğulayıb.

AMEA rəhbəri, həmçinin iqlim dəyişikliyi ilə bağlı dünyanın ən irimiqyaslı tədbirlərindən biri hesab olunan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının - COP29-un Azərbaycanda keçirilməsini tarixi hadisə kimi dəyərləndirib.

Akademiyanın son illərdə üzv olduğu beynəlxalq qurumlar haqqında da məlumat verən İsa Həbibbəyli rəhbərlik etdiyi qurumun 2023-2024-cü illərdə Beynəlxalq Elmi Şura, Asiya Elmlər Akademiyaları və Elmi Cəmiyyətləri Assosiasiyası, Avrasiya Universitetlər Birliyi və Akademiyalararası Tərəfdaşlıq Assosiasiyasına üzv seçildiyini deyib.

AMEA prezidenti son dövrlərdə elektron elmin inkişafının akademiya həyata keçirilən kompleks islahatların mühüm istiqamətlərindən birini təşkil etdiyini vurğulayıb. O, Ədəbiyyat İnstitutunda Mərkəzləşdirilmiş Elektron Sənəd Döviyyəsi sisteminin tətbiqi haqqında məlumat verib, AMEA Rəyasət Heyəti aparatının ölkə üzrə vahid Elektron Sənəd Döviyyəsi sistemine qoşulduğunu, akademiyanın digər müəssisələrində bu istiqamətdə işlərin davam etdirildiyini bildirmişdir. O, akademiya üzrə 1700 nəfər elmi işçi üçün elektron profilin yaradıldığını, həmçinin 17 elmi jurnalın elektron sənəd bazasına daxil olduğunu diqqətə çatdırıb.

Daha sonra AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Sənədlərlə iş və protokol şöbəsinin müdiri Əsmər Əliyeva akademiyanın elmi müəssisələrində elektron sənəd mübadiləsi sisteminin istifadəsi barədə məlumat verib.

Iclasda Ədəbiyyat İnstitutunun elmi katibi Aygün Bağırılı "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" çərçivəsində "Azərbaycan ədəbiyyatında vətən-təbiət tandemi" mövzusunda məruzəsi dinlənilib. Məruzəçi bildirmişdir ki, Azərbaycanın şair və yazıçıları öz əsərlərində Vətənin müxtəlif təbiət gözəlliklərini təsvir və vəsf etməklə həm də ölkənin poetik xəritəsini yaradırlar. Onların yaradıcılığında təbiət təsvirləri təkə və tənminin füsunkar gözəlliyini təqdim etmək xarakteri daşır, həm də Azərbaycanın tarixi keçmişini, mədəni dəyərlərini, xalqın xarakterini göstərmək baxımından maraqlı hesab edilir.

Aygün Bağırılı qeyd edib ki, istər şifahi xalq ədəbiyyatında, istər klassiklərin əsərlərində, istərsə də müasir ədəbiyyatda ölkəmizin yeraltı və yerüstü zənginlikləri layiqincə vəsf olunub. Daha sonra institutun Azərbaycan-Asiya ədəbi əlaqələri şöbəsinin müdiri professor Bədirxan Əhmədli "2024-cü il Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatının qalibi Cənubi Koreya yazıçısı Han Kanqın yaradıcılığı haqqında" məruzə ilə çıxış edib.

Tədbirdə, həmçinin "Çingiz Aytmatov Ensiklopediyası"nın "Çingiz Aytmatov və Azərbaycan" cildinin hazırlanması və Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun 2024-cü il üzrə illik elmi hesabatına hazırlıq məsələləri müzakirə olunub. Bundan başqa, iclasda institutun Ədəbiyyat nəzəriyyəsi şöbəsinin müdiri Tahirə Məmmədov "Naxçıvanda ədəbiyyatşünaslıq: mərhələləri və istiqamətləri" və Ədəbi tənqid şöbəsinin aparıcı elmi işçisi Elnarə Qaragözovanın "Azərbaycan postmodernist ədəbiyyatı" (rus dilində) monoqrafiyalarının çapa təqdim olunması qərar alınıb.

Tədbirdə, həmçinin "Çingiz Aytmatov Ensiklopediyası"nın "Çingiz Aytmatov və Azərbaycan" cildinin hazırlanması və Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun 2024-cü il üzrə illik elmi hesabatına hazırlıq məsələləri müzakirə olunub. Bundan başqa, iclasda institutun Ədəbiyyat nəzəriyyəsi şöbəsinin müdiri Tahirə Məmmədov "Naxçıvanda ədəbiyyatşünaslıq: mərhələləri və istiqamətləri" və Ədəbi tənqid şöbəsinin aparıcı elmi işçisi Elnarə Qaragözovanın "Azərbaycan postmodernist ədəbiyyatı" (rus dilində) monoqrafiyalarının çapa təqdim olunması qərar alınıb.

"Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" - MEK-də virtual sərgi

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında (MEK) "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" adlı virtual sərgi hazırlanıb.

Sərgidə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təbiət haqqında dəyərli fikirləri, Azərbaycan Respublikasında 2024-cü ilin "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı, Bakıda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransı (COP29), "Hərəməz bir ağac əkək!" aksiyası, MEK-in "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"ne töhfələri və bu kimi məlumatlar öz əksini tapıb.

Sərgidə ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşıllıqların bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadənin təmin edilməsi, yaşıl enerji növlərinin yaradılması, Azərbaycan təbiətinə, ekologiyaya müxtəlif sahələrində: ekoloji problemlər, ekoloji siyasət, ekoloji təhlükəsizliyə aid ingilis, rus, alman, türk və başqa dillərdə 200-dən çox dərslik, dərs vəsaiti, atlas, ensiklopedik lüğət, konfrans materialları və digər nəşrlər təqdim olunur.

Dəyərli nəşrlər sırasında "İlham Əliyevin ekoloji siyasəti. Dayanıqlı inkişaf və yaşıl dünya (2003-2023)" üçcildliyi, "İlham Əliyevin uğurlu ekoloji siyasəti", "Davamlı inkişaf kontekstində ekoloji siyasətin prioritet istiqamətləri və yaşıl iqtisadiyyat", "Yaşıl inkişaf. Enerji səmərəliliyi və alternativ mənbələr", "Davamlı inkişaf və ekoloji sivilizasiyanın idarə edilməsinin əsasları", "Davamlı inkişaf və ekoloji təhlükəsizlik problemləri", "Davamlı inkişaf və vahid

ekoloji siyasət: Türkiyə-Azərbaycan", "Müasir iqlim dəyişmələri və təhlükəli hidrometeoroloji hadisələr", "İntellektual ekologiya", "Ekologiya, ətraf mühit və insan", "İqlim dəyişmələri və ekoloji sabitlik", "Ekoloji menecment", "The economics and politics of climate change" ("İqlim dəyişmələrinin iqtisadiyyatı və siyasəti"), "Ensiklopedik ekoloji lüğət", "Azərbaycan ekoturizm potensialı" 2 cildə, "Məşələrin ekoloji rolu", "Парниковый эффект, изменение климата и экосистемы" ("İstixana effekti, iqlim dəyişmələri və ekosistemləri"), "Küreselleşən kəskinləşmə. Bir eleştiri" ("Qloballaşmış inkişaf. Bir tənqid"), "Klima-Umwelt-Mensch" ("İqlim-mühit-insanlar"), "Ekologiya. Dünyamızın bu günü və sabahı", "Biocoğrafiya", "Təbiəti qoruyaq", "Azərbaycanın meşələri", "Eko energetika" elmi-texniki jurnalı və başqaları yer alıb.

Bundan əlavə, MEK-in sərgi salonunda ənənəvi kitab sərgisi də təşkil edilmişdir. İl boyu davam edəcək sərgi geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub. Nəşrlərdən biologiya, ekologiya, coğrafiya, kənd təsərrüfatı ixtisasları üzrə təhsil alan tələbələr, ali və orta məktəb müəllimləri, bu sahələrdə çalışan mütəxəssislər də yararlanı bilərlər.

Azərbaycan tarixinin ən möhtəşəm dövrlərindən birini yaşamaqdadır

Ərazisi və əhali sayı ilə çox da fərqlənməyən Azərbaycan Respublikası Ulu Öndər Heydər Əliyevin dövlət və cəmiyyət həyatının bütün sahələrində əsasını qoyduğu analoqsuz siyasət kursu Prezident İlham Əliyev tərəfindən ardıcıl həyata keçirilməsi və inkişaf etdirilməsi sayəsində milli, regional və hətta global problemlərin həllində öz sözü və imzası olan nüfuzlu və qüdrətli bir dövlətə çevrilmişdir.

rizə kimi COP məqsədləri üzrə strateji istiqamətlərin və prioritetlərin dövrün tələblərinə uyğun şəkildə müəyyənəndirilməsi, ekosistem və molekulyar səviyyələrdə müasir yanaşmalarla kompleks tədqiqatların aparılması zəruri olan bir çox problemlərin ön plana çıxarılmasını vacib edir.

- İqlim ssenariləri və onlarla bağlı proqnozların işlənilməsi;
- ölkənin təbii landşaftlarının, torpaq, su və yaşıl örtük resurslarının, atmosferin vəziyyətinin, onun element tərkibində baş verən dəyişikliklərin, çirklənmə dərəcəsinin, radiasiya fonunun daimi monitorinqi;
- səhrələşmənin, torpaqların deqradasiyaya uğramasının qarşısının alınması, bərpası, ekoloji təmiz şəkildə yaxşılaşdırılması;
- ölkənin yerüstü və yeraltı su ehtiyatlarının müasir vəziyyətinin ekosistem yanaşmalarla kompleks şəkildə (geoloji, geoqrafi, mikrobioloji, hidrobioloji, sanitar-epidemioloji, fiziki-kimyəvi) qiymətləndirilməsi, onlardan davamlı inkişaf prinsiplərinə müvafiq istifadə imkanlarının müəyyənəndirilməsi;
- eko- və biotəhlükəsizlik standartlarının dəqiqləşdirilməsi, identifikasiya, uyğunluq monitorinqləri, bioloji təhlükəsizlik prinsiplərinin hazırlanması;
- bərpalanan, ekoloji təmiz - "yaşıl" enerji, o cümlədən bioenerji məsələlərinin tədqiqi, "yaşıl enerji" zonaları və dəhlizlərinin yaradılması;
- iqlim dəyişikliyinə doğan fəsadların ətraf mühitə, bitki, heyvan və xüsusən insan sağlamlığına təsirinin qiymətləndirilməsi və s.

Eyni zamanda su hövzələrinin, tranzit çayların çirklənmə vəziyyəti və çirklənmiş suların təkrar istifadə üçün onların təmizlənməsində yeni fiziki-kimyəvi və bioloji metod və yanaşmaların hazırlanaraq tətbiq edilməsi, kənd təsərrüfatı və meşə bitkilərinin xəstəlik və zərərvericilərinə qarşı ətraf mühitə zərər verməyən inteqrasiya üsullarının yaradılması və tətbiqi, nadir və itmək təhlükəsində olan bitki və heyvan növlərinin vəziyyətinin, areallarının dəyişmə dinamikasının daimi izlənməsi, onların bərpası, artırılması və reintroduksiyası üzrə tədbirlərin görülməsi vacibdir. Qorunmasına ehtiyac duyulan biomüxtəliflik elementlərinin, rüşeym plazmasının xüsusi şəraitlərdə, o cümlədən genbanklarda mühafizəsinin təşkili, müxtəlif heyvan, o cümlədən köçəri quş növlərinin populyasiyalarında dəyişikliklə-

rin, miqrasiya məsələlərinin tədqiqi, nadir təbiət abidələrinə, əsrlərlə yaşlı olan ağaclarla xüsusi qoruma rejiminin tətbiqi, fotosintez prosesinin (idarə olunması, süni fotosintez və s.) yeni metodlarla öyrənilməsi də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Aparılan tədqiqatlarda yeni nəsil, o cümlədən rəqəmsal texnologiyaların və süni intellektin tətbiqinin uğurlu nəticələrin alınmasında mühüm vasitə ola biləcəyi nəzərə alınmalıdır, müvafiq kadr hazırlığına, mövcud kadr potensialının bilik və bacarıqlarının artırılmasının vacibliyinə diqqət artırılmalıdır. Təsədüfi deyildir ki, COP29 sədrliyinin təşəbbüsləri sırasında "Yaşıl rəqəmsal fəaliyyət" də yer almışdır. Bu təşəbbüs üzrə bəyannamə İKT sektorunda iqlimə müsbət təsir göstərən rəqəmsallaşma və emissiyaların azaldılmasını sürətləndirmək və "yaşıl rəqəmsal texnologiyaların" elçətanlığını artırmaq məqsədi daşıyır.

Azərbaycanda dövrün tələblərindən biri, yuxarıda qeyd edilmiş bütün istiqamətlərdə "yaşıl təhsil" sisteminin qurulması və inkişafından ibarətdir. Bu sahədə ilk addımlardan biri kimi, məsələlərə yeni, daha modern dünyagörüşü ilə yanaşılması, ali və orta ixtisas məktəblərində ümumən "ekologiya" ixtisası ilə yanaşı, "mühəndislik ekologiyası", "iqlim-menejment", "landşaft ekologiyası", "ekoloji hüquqsünaşlıq", "ekoloji jurnalistika", "ekoloji urbanist" və s. kimi dar ixtisas sahələrində müxtəlif profilli iqlim mütəxəssislərinin hazırlanması vacibdir. Bu ideya təhsil, bacarıqlar, sağlamlıq və rifah halına, təhsil standartları vasitəsilə ekoloji savadlılığın artırılmasının təmin edilməsinə istiqamətlənmiş "İqlim davamlılığı üçün insan inkişafı üzrə Bakı Təşəbbüsü"ndə də özünə yer almışdır.

COP29-un müvafiq elm və təhsil sahələrinin inkişafına, cəmiyyətdə "yaşıl düşüncə" tərzinin təsbit olunmasına verəcəyi real təkanları qeyd etməklə yanaşı, digər məsələlərə də diqqət çəkilmişdir. COP29-la bağlı Azərbaycana gəlmiş on minlərlə xarici ölkə nümayəndəsi, KİV və vətəndaş cəmiyyəti, beynəlxalq təşkilat təmsilçiləri Vətənimizin təbii və antropogen landşaftlarının özəlliklərini, ölkənin siyasi sistemində və sosial-iqtisadi inkişafında qazanılmış nailiyyətləri, əhalinin sabitlik, əmin-amanlıq və rifah halında yaşayışını, dövlətin dini və etnik toleranlığa əsaslanan dünyəvi quruluşunu, insanlarımızın xeyirxahlığı və qonaqpərvərliyini, yüksək mədəniyyətini öz gözələri ilə seyr etmək imkanı əldə edirlər. Bu isə Azərbaycan dövlətinin və xalqının beynəlxalq imicinin daha da yaxşılaşmasına, turizm sektorunun intibahına, ölkə iqtisadiyyatına xarici investisiya qoyuluşunun artmasına real töhfələr verəcəkdir.

Əminliklə demək olar ki, Azərbaycan Respublikası bütün digər sahələrdə olduğu kimi, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə özünün daim yüksələn insan kapitalı, iqtisadi gücü, elmi və texnoloji potensialı ilə qarşıya qoyulmuş bütün "yaşıl" prioritetlərə, ətraf mühit və biomüxtəlifliklə bağlı Davamlı İnkişaf Məqsədlərinə, COP29-un öhdəliklərinin, şüar və qərarlarının milli səviyyədə səmərəli icrasına ən qısa zamanda optimal şəkildə nail olacaq, "təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi"ne çevriləcəkdir.

İradə HÜSEYNOVA
AMEA-nın vitse-prezidenti,
akademik

COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə böyük nüfuzunun nəticəsidir

Noyabrın 7-də AMEA-nın Şərqsünaşlıq İnstitutunda COP29-la bağlı tədbir keçirilib. Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., Şərqsünaşlıq İnstitutunun direktoru, akademik Gövhər Baxşəliyeva BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası - COP29-un ölkəmizdə keçirilməsinin Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə böyük nüfuz və etimad qazanmasının, ölkəmizdə nüfuzlu beynəlxalq tədbirlərin yüksək səviyyədə təşkil olunmasının nəticəsi olduğunu deyib.

Bütün dünyada iqlim dəyişikliklərini dayandırmaq üçün beynəlxalq əməkdaşlığa ehtiyacın olduğunu deyən G.Baxşəliyeva dünya ölkələrinin və maraqlı tərəflərin birləşib planetin iqlimini sənaye inqilabı olmamışdan əvvəlki dövrdəki qaytarmaq üçün birgə işlər görməli olduqlarını bildirib və bu işlərin də COP tədbirlərində müzakirə olunduğunu vurğulayıb.

Akademik inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqlim dəyişikliyinə təsirini azaltmaq imkanlarının məhdud olduğunu deyərək, inkişaf etmiş ölkələrin bu istiqamətdə maliyyə dəstəyi göstərmələrinə ehtiyac olduğunu qeyd edib. G.Baxşəliyeva bildirib ki, COP29 konfransı iştirakçı ölkələr üçün yeni öhdəliklər götürmək və iqlim böhranını həll etmək üçün konkret addımlar atmaq üçün bir fürsətdir.

Akademik G.Baxşəliyeva COP29-la bağlı AMEA-da da bir sıra tədbirlərin həyata keçirildiyini qeyd edərək, Şərqsünaşlıq İnstitutunda da bu mövzuda tədbirin keçirilməsinə qərar alındığını bildirib.

İnstitutun Şərqsünaşlıq elminin tarixi və nəzəriyyəsi şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Lala Mikayilzadə "Azərbaycanda yaşıl transformasiya istiqamətində dövlət siyasəti" mövzusunda məruzə edib. Məruzəçi Azərbaycanda ekoloji problemlərin həllində dövlətin yürütdüyü siyasətin əhəmiyyətindən bəhs edərək, dövlətimiz tərəfindən bu istiqamətdə aparılan işlər haqqında ətraflı danışıb. L.Mikayilzadə dünyanın ən mötəbər tədbirlərindən biri olan COP29-un Azərbaycanda keçirilməsinin mühüm əhəmiyyətindən, Prezident İlham Əliyevin növbəti təntənəli qələbəsidən bəhs edib. Eyni zamanda məruzəçi ətraf mühitin qorunması, ekoloji mühitin mühafizəsində mənəvi, əxlaqi, tərbiyəvi, mədəni aspektlərin əhəmiyyətinə xüsusi diqqət ayırmağın vacibliyini də vurğulayıb.

İnstitutun İran tarixi və iqtisadiyyatı şöbəsinin elmi işçisi Saleh Dostəliyev tədbirdə çıxış edərək müasir dövrdə mövcud olan ekoloji problemlərdən danışıb, Azərbaycanda ekologiyanın qorunması istiqamətində atılan mühüm addımları qeyd edib, dövlətimizin yaşıl enerji siyasətindən bəhs edib.

COP29: Yaşıl enerjiyə keçid və ekoloji sosiologiyanın problemləri

AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun "Etika" və "Sosial Psixologiya" şöbələrinin birgə "Prezident İlham Əliyevin COP29 siyasətinin sosial psixoloji, etik prioritet istiqamətləri" mövzusunda elmi seminarı keçirilib.

Tədbiri açıq elan edən Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktoru f.e.d., professor İlham Məmmədov hər kəsi salamlayaraq, onları 8 Noyabr - Zəfər Günü və 9 Noyabr - Bayraq Günü münasibəti ilə təbrik edib.

Seminarla professor İlham Məmmədov "COP29: Yaşıl enerjiyə keçid və ekoloji sosiologiyanın problemləri" mövzusunda çıxış edərək, insan və təbiət münasibətlərinin elmi-praktiki problemlərini tədqiq edən ayrıca elm sahələrinin yaranma tarixinə toxunub.

Bildirib ki, XX əsrdən etibarən insanların antropogen və texnogen fəaliyyətinin təsiri nəticəsində ətraf mühitin, onun amillərinin, təbii sərvətlərin, biosferin, ekosistemlərin, flora və faunanın normal ahənginin pozulması baş verib.

Şöbə müdiri siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Günel Məlikli COP29 kimi mötəbər beynəlxalq tədbirin Azərbaycanda keçirilməsinin böyük tarixi hadisə olmaqla, ölkəmizin dünyada yüksək nüfuzunun göstəricisi olduğunu vurğulayıb. G.Məlikli söyləyib ki, COP29 çərçivəsində ən mühüm addımlardan biri 2050-ci ilə qədər qazıntı yanacaqlarından tamamilə imtina etmək qərarı ola bilər: "Buna əsasən dövlətlər ətraf mühitin mühafizəsi məsələlərində daha qətiyyətli addımlar üçün əsaslar əldə edəcəklər. Bakıda keçiriləcək COP29 önəmli qərarların qəbulu üzrə mühüm platforma olacaq. Bütün bunlar Azərbaycanda inkişafın uğurları COP29-dan dünya lideriyinə gədən tarixi, şəərəfli yoldur. Dünyanın ən böyük və mötəbər tədbirlərindən biri olan COP29-a ölkəmizin ev sahibliyi etməsi Prezident İlham Əliyevin növbəti böyük qələbəsidir", - deyərək Günel Məlikli vurğulayıb.

Daha sonra seminar müzakirələrlə davam edib.

"Yaşıl və rəqəmsal transformasiyalar: qarşılıqlı təsirləri, pozitiv və neqativ aspektləri"

Respublika elmi-praktiki konfransı

8-11 noyabr tarixlərində AR ETN İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunda "Yaşıl və rəqəmsal transformasiyalar: qarşılıqlı təsirləri, pozitiv və neqativ aspektləri" mövzusunda respublika elmi-praktiki konfransı keçirildi. Tədbirin təşkilatçıları İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Azərbaycan Texniki Universiteti, Milli Aerokosmik Agentliyi və Radiasiya Problemləri İnstitutudur.

Konfransın açılış mərasimində çıxış edən AMEA-nın vitse-prezidenti, İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev əvvəlcə 8 Noyabr Zəfər Gününün tarixi əhəmiyyətindən söz açdı. Bildirdi ki, 4 il bundan öncə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı Cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında şəradətli ordumuz 44 gün müddətində şanlı tarix yazaraq 30 illik işğala son qoydu, ərazi bütövlüyümüz bərpa olundu. Alim xalqımızın Vətən müharibəsi dövründə Ali Baş Komandanın ətrafında sıx birləşərək bütün dünyaya öz gücünü, mübarizliyini nümayiş etdirdiyini söylədi, hər kəsi çoxxəsrlik tariximizə qızıl hərfərlə yazılan Zəfər Günü münasibətilə təbrik etdi.

Tədbirdə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda canlarını qurban vermiş Vətən müharibəsi şəhidlərinin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olundu.

Sonra akademik R.Əliquliyev yaşıl və rəqəmsal transformasiyalar problemlərinə həsr olunmuş konfransın əhəmiyyətindən danışdı. Alim sağlam ətraf mühitin və yaşıl cəmiyyətin formalaşdırılmasının dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən olduğunu, ölkəmizdə yaşıl və rəqəmsal transformasiyaların inkişafı, eyni zamanda ekoloji problemlərin həlli istiqamətində məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirildiyini söylədi. Bildirdi ki, yaxın günlərdə keçiriləcək COP29 tədbiri həm dövlət, həm də alim və mütəxəssislərin qarşısında ölkəmizdə ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması, alternativ enerji mənbələrindən istifadənin genişləndirilməsi, yeni infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi və yaşıl cəmiyyətin formalaşdırılması ilə bağlı yeni öhdəliklər, mühüm vəzifələr qoyur.

Akademik R.Əliquliyev yaşıl rəqəmsal texnologiyalarla bağlı tədqiqatların İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun diqqət mərkəzində olduğunu qeyd etdi, həmçinin rəqəmsal texnologiyaların yaşıl transformasiyalara neqativ və pozitiv təsirlərindən danışdı: "Əsas məqsədimiz İKT-nin, rəqəmsal texnologiyaların ətraf mühitə mənfəi təsirlərini azaldılması, eləcə də sənə intellektin tətbiqi ilə yaşıl cəmiyyətin, yaşıl iqtisadiyyatın formalaşması istiqamətində problemləri araşdırmaq və onların həllinə töhfə verməkdir".

AMEA-nın vitse-prezidenti ekoloji problemlərin həllində yaşıl riyazi modellərin işlənilməsi məsələsinə də toxunaraq, artıq dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşıl riyaziyyata həsr olunmuş konfransların, simpoziumların keçirildiyini diqqətə çatdırdı. Bildirdi ki, yaşıl riyaziyyatın metodlarından istifadə edərək multidissiplinar tədqiqatlar aparılmalı, bu istiqamətdə fəaliyyət genişləndirilməlidir.

Alim çıxışının sonunda yaşıl və rəqəmsal transformasiyalara həsr olunmuş respublika elmi-praktiki konfransının 2024-cü ilin Azərbaycanda "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edil-

məsi baxımından mühüm elmi nəticələrlə yadda qalacağına əminliyini ifadə etdi.

Sonra Azərbaycan Texniki Universitetinin rektoru, professor Vilayət Vəliyev çıxış etdi. Professor V.Vəliyev konfransın Zəfər Günü və dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq tədbirlərindən olan COP29 ərəfəsində keçirilməsini, eləcə də bu mötəbər tədbirin çağırışlarından irəli gələn elmi problemlərə həsr olunmasını əlamətdar hadisə kimi qiymətləndirdi. Bugünkü konfransın dünya ölkələrinin qarşısında duran ən mühüm məsələlərdən olan dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olunması ilə bağlı problemlərin həllinə istiqamətləndiyini bildirdi.

Alim ölkəmizdə iqtisadi, sosial və ekoloji problemlərin aradan qaldırılmasında dövlət başçısı tərəfindən təsdiq olunmuş "2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı"nın böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini qeyd etdi. 2015-ci ildən dünyada bərabər inkişafın təməllərinin qoyulması ilə bağlı yeni məqsədlərin müəyyənləşdirildiyini, dayanıqlı inkişaf məqsədlərindən irəli gələrək dövlətlər qarşısında ətrafmühit, iqlim dəyişmələri ilə bağlı mühüm vəzifələrin müəyyənləşdirildiyini diqqətə çatdırdı. O, ölkəmizdə dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin milliləşdirilməsi istiqamətində bir çox strategiyalar və dövlət proqramlarının qəbul edildiyini, rəqəmsal və yaşıl transformasiyaların gətirdiyi realıqlar kontekstində insan kapitalının artırılması və s. ilə bağlı əhəmiyyətli tədbirlərin həyata keçirildiyini, eləcə də yeni texnologiyaların, o cümlədən yaşıl enerjinin artıq bütün sahələrdə geniş tətbiq olunduğunu söylədi. Alim həmçinin ölkəmizdə yaşıl təkəkkürün formalaşdırılması, ətraf-mühitin qorunması, utilizasiya proseslərinə dəstək verilməsi, enerji səmərəliliyinin təmin olunması üçün yeni rəqəmsal texnologiyaların işlənilməsinə ehtiyac duyulduğunu diqqətə çatdırdı, konfransın bu kimi problemlərin geniş müzakirəsi baxımından əhəmiyyətini qeyd etdi.

Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Misir Mərdanov bu günlərdə keçirilməsi planlaşdırılan və dünyanın müxtəlif ölkələrindən 60 mindən çox nümayəndənin qatılacağı COP29 tədbirinin Azərbaycanı beynəlxalq aləmdə nüfuzunun daha da yüksəldilməsi baxımından böyük siyasi və iqtisadi əhəmiyyətə malik olduğunu vurğuladı. Alim bu kimi mötəbər tədbirlərin ölkəmizdə keçirilməsi ilə hər bir vətəndaşın, o cümlədən alimlərimizin qarşısında ölkəmizi tanımaq və təbliğ etmək baxımından mühüm vəzifələrin dayandığını söylədi.

Professor M.Mərdanov COP29 tədbiri ərəfəsində ölkəmizdə yaşıl və rəqəmsal transformasiyalarla bağlı görülən işlərin bir istiqaməti olan bugünkü konfransın aktual elmi problemlərin mü-

zakirə olunması baxımından önəmini qeyd etdi, konfransı "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nə mühüm töhfə kimi qiymətləndirdi.

Sonra çıxış edən Milli Aerokosmik Agentliyin baş direktoru, professor Natiq Cavadov Zəfər Günü və COP29 tədbiri ərəfəsində keçirilən konfransın əhəmiyyətini vurğuladı, seksiya iclaslarında təqdim ediləcək məruzələrin çox əhəmiyyətli mövzulara həsr olunduğunu qeyd etdi.

Alim "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" və COP29 tədbiri çərçivəsində Milli Aerokosmik Agentliyinin qarşısında duran vəzifələr və həyata keçirilməli tədbirlərdən danışdı. Həmçinin Agentlik tərəfindən işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə bərpa işləri çərçivəsində icra olunan layihələr, ekoloji problemlərin həlli istiqamətində aparılan tədqiqatlar və əldə olunan nəticələr haqqında dolğun məlumat verdi.

Professor N.Cavadov bu kimi tədbirlərin təşkil olunmasının ölkəmizdə yaşıl və rəqəmsal transformasiyalarla bağlı problemlərin həlli baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini söyləyərkən, konfransın işinə uğurlar arzuladı.

Radiasiya Problemləri İnstitutunun baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, professor İslam Mustafayev çıxışı zamanı bu gün dünyada yaşıl iqtisadiyyat, yaşıl kimya və s. ilə bağlı əsas problemin karbon-dioksid qazının atmosfərə atılması, istilik effekti yaradan bu qazların azaldılması istiqamətində atılan addımlardan, Azərbaycanın bu prosesdə rolundan bəhs etdi. Professor İ.Mustafayev hazırda bu istiqamətdə həyata keçirilən əsas tədbirlərin karbon neytrallığına nail olunmasına yönəldiyini diqqətə çatdırdı. Alim uzun illərdir ki, müxtəlif ölkələrdə keçirilən BMT-nin İqlim Dəyişikliyi Konfranslarının (COP) məhz bu problemlərin həllinə nail olunmasına istiqamətləndiyini vurğuladı.

Professor İ.Mustafayev kimya sənayesində yüksək temperaturlarda aparılan kimyəvi proseslərin alınmasının yeni metodlarla həyata keçirilməsinin zəruriliyinə toxundu, bu istiqamətdə rəhbərlik etdiyi institutda görülən işlər haqqında məlumat verdi, o cümlədən hidrogen energetikası sahəsində əldə olunan nailiyyətlərdən danışdı. Professor həmçinin İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu ilə birgə milli radiasiya təhlükəsizliyinin monitorinqi sisteminin yaradılması sahəsində həyata keçirilən tədqiqatlardan, həmçinin xüsusi sensorlarla təchiz olunmuş PUA-ların köməyi ilə işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə aparılan monitorinqlər və onların elmi-praktiki nəticələrindən bəhs etdi.

Tədbirdə Milli Aerokosmik Agentliyin Ekologiya İnstitutunun direktoru, professor Bəhram Əliyev çıxış edərək dünyanı və respublikamızı narahat edən əsas ekoloji problemlər, onların yaranma səbəbləri və həlli yollarından danışdı. Bu gün iqlim dəyişmələri və onun yaratdığı fəsadların bəşəriyyəti ən çox narahat edən problemlərdən olduğunu deyən alim diqqətə çatdırdı ki, problemin əsasında atmosferdə karbon qazının miqdarının artması dayanır ki, bu da bütün bəşəriyyət üçün böyük təhlükələrə yol açır. Professor B.Əliyev Azərbaycanda global iqlim dəyişmələrinin təsirlərini yumşaldılması istiqamətində həyata keçirilən dövlət siyasətindən də bəhs etdi. Bildirdi ki, 2030-cu ilə qədər ölkəmizdə istilik effekti yaradan qazların emissiyasının 35 faiz azaldılması, 2050-ci ildə isə bu rəqəmin 40 faizə çatdırılması hədəf kimi müəyyənləşdirilmişdir.

Sonra konfrans öz işini "Yaşıl cəmiyyətin formalaşmasında rəqəmsal texnologiyalar" və "Yaşıl iqtisadiyyata keçidin elmi praktiki problemləri" adlı seksiya iclasları ilə davam etdirdi.

Gəncə Bölməsinin Rəyasət Heyətinin iclası

AMEA-nın Gəncə Bölməsinin Rəyasət Heyətinin növbəti iclası olub.

Rəyasət Heyətinin iclasını giriş sözü ilə AMEA-nın Gəncə Bölməsinin sədri, akademik Fuad Əliyev açdı. O, iştirakçıları müşavirənin gündəliyi ilə tanış etdi.

AMEA Rəyasət Heyətinin 21 oktyabr 2024-cü il tarixli "AMEA-nın 2025-2030-cu illər üzrə İnkişaf Konsepsiyası və Yol Xəritəsi"nin hazırlanması, eyni zamanda iclasda müzakirə olunan bütün məsələlərin qərarın tələbləri ilə uyğun olmasının vacibliyi diqqətə çatdırıldı.

Həmin vəzifələr sırasında AMEA-nın strukturunun modernləşdirilməsi istiqamətində tədbirlərin davam etdirilməsi, struktur-funksional, elmi-tədqiqat və elmi-təşkilati fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, o cümlədən, Gəncə Bölməsində bu fəaliyyətin müasir tələblər səviyyəsində qurulması, elmi idarəetmənin təkmilləşdirilməsi sahəsində tədbirlərin davam etdirilməsi, xüsusən, rəqəmsal texnologiyaların idarəetməyə tətbiq edilməsinin daha da genişləndirilməsi, elektron elmin inkişafı, "Elektron Akademiya"nın struktur-funksional baxımdan daha aktiv fəazaya keçirilməsi, elmi fəaliyyətin yeni elmmetrik meyarlar əsasında qiymətləndirilməsinin təşkil edilməsi, kibertəhlükəsizlik tədbirlərinin təmin edilməsi və digər məsələlərin yer aldığı qeyd edildi.

Bu baxımdan, Bölmədə rəqəmsal texnologiyaların, xüsusən "Elektron Akademiya"nın hertərəfli tətbiqi üçün zəruri tədbirlər üzrə Elektron xidmətlər şöbəsinin müdiri Fəhəd Mirzəyev çıxış etdi. O, AMEA-nın Gəncə Bölməsinin rabitə və kommunikasiya şöbəsinin hazırkı vəziyyətinə toxunub, bu yöndə imkanların genişləndirilməsi, həmçinin rəqəmsal sistemlər, elmmetrik metodlar eləcə də sənə intellektin tətbiqi imkanları haqqında məlumat verdi.

Gündəlikdəki digər məsələ, AMEA-nın Gəncə Bölməsinin elmi müəssisələrinin 2024-cü il üzrə elmi və elmi-təşkilati fəaliyyəti ilə bağlı hesabatlarının keçirilməsi haqqında Elmi katib Günay Cəfərova çıxış etdi. O, hesabatların konkret tarixləri haqqında şöbə və digər qurumları məlumatlandırıldı.

Iclasda müzakirə olunan növbəti məsələlər 2025-ci il üçün AMEA-nın Gəncə Bölməsində aparılacaq elmi-tədqiqat işlərinin planlaşdırılması, eləcə də həmin ildə keçiriləcək elmi konfranslar barədə olub. Bu məsələlər haqqında Nizami Gəncəvi Mərkəzinin direktoru, f.ü.f.d. Əlimuxtarov, Humanitar tədqiqatlar institutunun şöbə müdiri, f.ü.f.d. Ruziyə Quliyeva, Diyarşünaslıq institutunun etnoqrafiya şöbəsinin müdiri, t.ü.f.d., dosent Samirə Qasımova məlumat veriblər.

Iclasda, həmçinin 2024-cü il üçün AMEA-da fəlsəfə və elmlər doktoru hazırlığı üzrə doktorantura və dissertanturaya qəbulun nəticələri üzrə, eləcə də Bakı Ali Neft Məktəbində 6 dekabr 2024-cü il tarixində təşkil olunacaq "Dayanıqlı ətraf mühiti: Yaşıl enerjiyə keçid" konfransında iştirak haqqında Bölmənin sədr müavini, k.ü.f.d. Sara Əzizova çıxış etdi.

Iclasda cari işlərə dair digər məsələlər haqqında müzakirələr aparıldı.

Şəki Regional Elmi Mərkəzində seminar

AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzində (REM) növbəti elmi seminar keçirilib.

Tədbirdə Mərkəzin Ekoloji biofizika şöbəsinin elmi işçisi Zərincat Şükürovanın "Saturnia pyri vəhşi ipəkqurdunun əsas yem bitkisi olan Prunus avium (gilas) ağacının zərərvericisi Stephanitis pyri həşəratının bioekologiyası və onunla mübarizə aparılması xüsusiyyətləri" mövzusunda məruzəsi dinlənildi.

Məruzəçi Elm və Təhsil Nazirliyinin Zoologiya İnstitutu ilə AMEA-nın Şəki REM-i arasında qarşılıqlı elmi-tədqiqat müqaviləsi əsasında aparıldığı tədqiqat işinin gedişatı haqqında qısa hesabat xarakterli çıxış etdi.

Zərincat Şükürova tumlu və çəyirdəki meyvə bitkilərinin Stephanitis pyri (Fabricius 1775) zərərvericisinin bioloji təsnifatı, inkişaf mərhələləri haqqında məlumatları diqqətə çatdırıb, növün coğrafi arealında yayılması, zərərvermə potensialı, növün ekologiyasının təhlili haqqında geniş izah verdi.

O, həmçinin ipəkçilikdə istifadə olunması məqsədi ilə yetişdirilən Saturnia pyri vəhşi ipəkqurdunun yem bitkisi olan bir sıra Rosaceae ailəsinə aid meyvə bitkilərinə ciddi ziyan vurduğunu və gələcəkdə bu ipəkqurdunun yem bazasına mənfəi təsir ehtimalının yaranma biləcəyini vurğuladı.

Sonda məruzəçi bitkilərin Stephanitis pyri zərərvericisindən qorunması üçün aparılacaq profilaktik tədbirlər barədə söhbət açıb, təkliflərini verdi.

Diskussiya xarakterli seminarla iştirakçıları maraqlandıran suallar cavablandırıldı.

Akademik Arif Həşimov: "COP29 gələcəyə ünvanlanmış, həm də hesabat xarakteri daşıyan mühüm həmrəylik tədbiridir"

COP29 çərçivəsində Azərbaycanda olan amerikalı jurnalist Ədəbiyyat Muzeyini ziyarət edib

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasında (COP29) qeydiyyatdan keçənlər sırasında dünyanın əksər ölkələrini təmsil edən mətbuat nümayəndələri də yer alıb. Media nümayəndələri arasında qonaq olduqları ölkənin tarixi, ədəbiyyatı və mədəniyyəti ilə yaxından tanış olmaq istəyənlər də var. Onlardan biri - ABŞ-dan olan jurnalist Lyuk Hardi Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyat Muzeyini ziyarət edib.

Muzeyin direktoru akademik Rafael Hüseynov qonağı maraqlandıran çoxsaylı sualları cavablandıraraq və muzeyin nəşr etdiyi kitablardan ona hədiyyə edib.

Muzeyin elmi işçisi Aymən Həsənova jurnalist Lyuk Hardini ekspozisiya ilə tanış edib. Amerikalı jurnalist Lyuk Hardi Azərbaycanın qədim və orta əsrlər tarixinə aid nadir eksponatlara xüsusi maraq göstərmişdir. O, muzeydə gördüklərindən geniş məqalə yazacağını və mətbuatda işıqlandıracağını bildirdi.

Sonda amerikalı jurnalist Ədəbiyyat Muzeyinin rəylər və təəssürlər kitabına ürək sözləri yazdı. Lyuk Hardi qeyd edib ki, Azərbaycana gəlişinin hələ ilk günlərinin olmasına baxmayaraq, Ədəbiyyat Muzeyində gördükləri ondan artıq bu xalqın qədim tarixi, mədəniyyəti, adət və ənənələri haqqında dolğun təəvvür yaradıb. O, bu muzeyi Azərbaycanı layiqincə təqdim etməyə qadir olan sərəvətlər xəzinəsi kimi dəyərləndirib.

Damcılı mağarasının arxeoloji tədqiqatları barədə İngiltərədə kitab nəşr olunub

İngiltərənin "Oxbow books" nəşriyyat evi ingilis dilində "Damcılı mağarası. Cənubi Qafqazda son pleystosen holosen dövründə bəşəriyyətin tarixinin tədqiqi" (Damjili Cave: Investigating the Late Pleistocene to Holocene Human History in the Southern Caucasus) adlı kitabı nəşr edib.

Əsər Azərbaycan-Yaponiya beynəlxalq arxeoloji ekspedisiyasının 2016-cı ildən etibarən Avey Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğunun abidələr kompleksinə daxil Damcılı mağarasında (Qazax rayonu, Daş Salahlı kəndinin inzibati ərazisi) aparıldığı tədqiqatların nəticələri haqqındadır.

Qeyd edək ki, nəşr olunmuş bu kitab Fərhad Quliyev rəhbərliyi və təşkilatçılığı ilə son 20 ildə Azərbaycan və dünya arxeologiyasına böyük töhfə vermiş müştərik Azərbaycan-Yaponiya arxeoloji ekspedisiyasının fəaliyyəti nəticəsində işıq üzü görmüş üçüncü fundamental tədqiqat əsəridir.

Bacarıqlı elm təşkilatçısı, tanınmış ictimai xadim, AMEA-nın akademik-katibi, AR Elm və Təhsil Nazirliyi Fizika İnstitutunun baş direktoru, akademik Arif Həşimov ölkəmizdə keçiriləcək COP29 tədbiri ərəfəsində aktual mövzulara dair suallarımızı cavablandıraraq, O, müasir dövrdə Azərbaycan elminin inkişafı istiqamətində görülən işlər, energetika sahəsində aparılan tədqiqatlar, eyni zamanda "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" və COP29 çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərdən və perspektivlərdən danışdı.

- Hörmətli Arif müəllim, qarşıda AMEA-nın 80 illik yubileyi gəlir. Uzun illər bu elm ocağında rəhbər vəzifələrdə çalışmışınız, Azərbaycan elminin inkişafına mühüm töhfələr vermişsiniz. Son illər AMEA-da aparılan islahatları, elmin tərəqqisi yönündə həyata keçirilən tədbirləri necə qiymətləndirirsiniz?

- Əvvəlcə onu qeyd edim ki, AMEA-da aparılan islahatlar təkcə Akademiyaya deyil, bütövlükdə Azərbaycan elminin gələcək inkişafına yönəlmişdir. Təkcə bu gün əldə olunan nailiyyətlərlə kifayətlənmək yox, eyni zamanda həm keçmişə, həm də gələcəyə baxmaq, bütün dövrləri təhlil etmək lazımdır. Hər kəsə məlumdur ki, AMEA-nın 80 illik yubileyi yaxınlaşır. Tarixi nöqtəyi-nəzərdən 80 rəqəmi o qədər də böyük deyil. Lakin mən hesab edirəm ki, bu illər ərzində Azərbaycan elmində ümumilikdə əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Həmin nailiyyətlərin qazanılmasında təkcə AMEA və onun elmi müəssisələrinin deyil, həm də respublikanın bütün elmi tədqiqat qurumları, ali təhsil ocaqları və əlbəttə ki, elmə məşğul olan hər kəsin payı vardır.

Ölkəmizdə elm sahəsində aparılan islahatlara gəldikdə, təbii ki, indiki dövrdə bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlər əsasən XXI əsrin tələblərinə, global çağırışlara cavab verməli və əvvəlki illərlə müqayisədə fərqlənəndir. Müasir dövrdə bütün cəmiyyət, bəşəriyyət elmdən daha çox nailiyyətlər, yeniliklər gözləyir. Aydın məsələdir ki, dünyada gedən rəqəmsallaşma prosesləri, Ulu Sənaye İnkilabı və s. s. intellektin gətirdiyi yeniliklər, eyni zamanda informasiya bolluğu elmin qarşısında yeni vəzifələr, prioritetlər qoyur. Bütün bunlar AMEA-da da dünya elminin tələblərinə cavab verən elmi tədqiqatların aparılmasını, gələcək inkişafa ünvanlanmış yeni islahatların həyata keçirilməsini tələb edir. Artıq Akademiyada AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin rəhbərliyi və birbaşa təşəbbüsü ilə Azərbaycan elminin inkişafı və beynəlxalq aləmə sürətli inteqrasiyası istiqamətində yenilikçi islahatlara təkan verilib. Bu islahatların əsas fərqi ondan ibarətdir ki, elmin, alim və ziyalıların qarşısına tamamilə yeni vəzifələr qoyulub. Təbii ki, həyata keçirilən bütün tədbirlər Sovet və keçid dövründə aparılan islahatlardan fərqlənir. Bu gün Azərbaycan müstəqil və öz torpaqlarını işğaldan azad etmiş bir ölkə kimi bütün dünyada yüksək nüfuzla, strateji mövqeyə malikdir.

Xüsusilə qeyd etməliyəm ki, ölkə Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın son illərdə qazandığı nailiyyətlər Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş məqsədyönlü siyasətin məntiqi davamı və real nəticəsidir. Təbii ki, Azərbaycan alimlərinin də, AMEA üzvlərinin də ümdə vəzifələrindən biri və əsası bu strateji xətti davam etdirərək Azərbaycan elminin inkişafını sürətləndirmək, beynəlxalq aləmə inteqrasiyasını təmin etmək, alim və ziyalılarımızın əldə etdikləri mühüm elmi nailiyyətləri dünya ictimaiyyətində tanımaq, təbliğ etməkdir.

- Müasir dövrdə ölkəmizdə energetika sahəsində aparılan tədqiqatlar və əldə olunan nəticələr sizi qane edirmi? Bu istiqamətdə hansı problemlərin araşdırılması zəruridir?

- Azərbaycanca dayanıqlı elektrik enerjisi təminatının, energetika sisteminin inkişafının əsasında böyük zəhmət və əmək dayanır. Çünki, sistem istehsal etdiyi enerjini həm də satmalıdır. Bu istiqamətdə də ölkəmizdə xeyli işlər yerinə yetirilib. Enerji sisteminin müasirləşdirilməsi, rəqəmsallaşdırılması, onun idarə olunması, eləcə də s. s. intellektdən istifadə əsasında aparılan tədqiqat işləri və onların praktikada tətbiqi sistemin dayanıqlığı sahəsində ciddi uğurların əldə olunmasına gətirib çıxarmışdır. Eyni zamanda, müvafiq sahədə müasir tələblərə cavab verən yüksəkixtisaslı kadr potensialının formalaşdırılması sahəsində ciddi tədbirlər görülmüşdür.

Bundan əlavə, Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyinin dayanıqlı, etibarlı inkişafının təmin edilməsi istiqamətində görülən işləri bir-biri ilə əlaqələndirmək lazımdır. Alternativ enerji mənbələrinin - su, günəş, külək və s. əsasında böyük stansiyaların tikilməsi, quraşdırılması və onların sistmə qoşulması prosesində müəyyən problemlər vardır. Onların həlli üçün böyük çəviq yanaşmalar, manevretmə qabiliyyətinə malik sistemin qurulması tələb olunur. Əgər bu kimi problemlər öz həllini tapmazsa, həmin enerji mənbələrinin yaradılması, sistmə qoşulması üçün müəyyən maneələr yarana bilər. Ona görə də bu gün Azərbaycan energetikləri, bu sahədə fəaliyyət göstərən alim və mütəxəssislərin qarşısında çox ciddi, tələpəli vəzifələr dayanır. Bu istiqamətdə fəaliyyət uğurla davam etdirilsə də, qarşıda görülməli işlər hələ çoxdur. Yeni, sistemdə çevik dəyişmələrə cavab verən infrastruktur yaradılmalıdır. Nəzərə çatdırım ki, elektrik enerjisinin istehsalatı otürülməsi və istehlakı eyni vaxtda gedir. Yəni, elektrik enerjisinin saxlanması, qorunması və istifadə edilməsi üçün də yeni yanaşmalar formalaşmışdır. Azərbaycan energetikləri, elmi-tədqiqatla məşğul olan mütəxəssislər bu sahədə də geniş səpkili işlər yerinə yetirir.

Onu da qeyd edim ki, yeni yanacaq növlərinin, məsələn hidrogen energetikasının istifadə problemləri üzərində də artıq bir müddətdir ki, müzakirələr aparılır, əməli addımlar atılır. Həmçinin tullantı qazlarının tutulması, gələcəkdə onlardan istifadənin qarşısının alınması və müəyyən həddə saxlanılması istiqamətində müvafiq tədbirlər görülür, praktiki işlərin yerinə yetirilməsi üçün innovativ layihələrin həyata keçirilməsi planlaşdırılır.

- Arif müəllim, bərpaulunan və alternativ enerji mənbələrindən istifadənin mövcud vəziyyəti və perspektivləri barədə də fikirlərinizi öyrənmək istərdik. Zəruri tədbirlər görülməzə, cəmiyyəti hansı təhlükələr gözləyir?

- Sualın cavabına keçməzdən əvvəl qeyd edim ki, ölkəmizdə energetika sahəsində bərpaulunan enerji mənbələrindən istifadənin genişləndirilməsi Prezident İlham Əliyev tərəfindən prioritet vəzifə olaraq irəli sürülmüşdür. Azərbaycan 2030-cu ilə qədər bərpaulunan enerjinin payını 30%-ə çatdırmağı hədəfləyir.

Əvvəlki illərdə aparılan tədqiqatlar nəticəsində, alternativ və bərpaulunan elektrik stansiyalarında elektrik enerjisi istehsalının həcmi ümumi istehsalda

artmaqdadır. Hazırda respublikamızın digər regionlarında, o cümlədən Naxçıvanda yeni Günəş Elektrik Stansiyalarının tikintisi davam etdirilir. Stansiyadan alınan nəticələr göstərdi ki, elektrik stansiyasının tikilməsi üçün düzgün ərazinin seçilməsi əsas şərtlərdən biridir.

Bundan başqa, dövlət başçısının iştirakı ilə respublikanın müxtəlif bölgələrində bir sıra stansiyaların təməlləşmə mərasimləri keçirilib, həmçinin ölkəmizin enerji potensialını gücləndirəcək böyük stansiyalar istifadəyə verilmə ərəfəsindədir. Günəş, külək elektrik stansiyalarından sonra işğaldan azad edilmiş Qarabağ torpaqlarında çoxlu sayda kiçik su elektrik stansiyaları tikilib. Bu ərazilərdə indiyədək 270 meqavat gücündə 32 su elektrik stansiyası istismara verilib.

Ölkəmizdə su potensialından tam səmərəli istifadə etmək üçün "AzərEnerji" ASC tərəfindən bir sıra stansiyaların tikintisi davam etdirilməkdədir. Yaxın gələcəkdə işğaldan azad olunmuş ərazilərin, ətraf rayonların elektrik enerjisi təchizatını alternativ enerji mənbələrinin, əsas da su elektrik stansiyalarının hesabına təmin etmək mümkün olacaq. Bu stansiyaların hər biri həm də ölkənin ümumi enerji sistemində inteqrasiya olunub.

Bundan başqa, Azərbaycan və İran arasındakı dövlət sərhədində yerləşən, Araz çayı üzərində tikilmiş "Xudafərin" və "Qız qalası" su elektrik stansiyalarının tikintisi başa çatdıqdan sonra ucuz elektrik enerjisi istehsalı respublikamızın enerji sistemində tam şəkildə qoşulmaqla enerji təhlükəsizliyinin, enerji təminatının keyfiyyətini daha da artıracaq.

Eyni zamanda, bu stansiyaların tikilməsi su problemlərinin həllində, yəni su anbarları kimi istifadə olunmasında da böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Xatırladım ki, Azərbaycan dünyada su ehtiyatları az olan ölkələrdən biridir. Bu səbəbdən xeyli sayda su anbarları tikilmişdir. Məlumdur ki, ölkənin ən böyük çayları olan Kür və Araz öz mənbələrini başqa ölkələrdən götürürlər. Yeni, bizim su ehtiyatlarımız adətən qonşu dövlətlərdə formalaşır. Bu səbəbdən həmin çaylardan səmərəli istifadə etmək üçün süni göllərin yaradılmasına da ehtiyac vardır. Bu süni göllər elektrik enerjisinin alınmasında çox əhəmiyyətlidir.

Respublika ərazisində ən böyük su anbarı Mingəçevir su anbarıdır ki, Yuxarı Qarabağ, Aşağı Qarabağ kanalları bu su-enerji stansiyasının (SES) hesabına tikilmişdir. Mingəçevir SES-in istehsal etdiyi elektrik enerjisi su ilə yanaşı, ölkəmizin enerji təchizatında da xüsusi önəm daşıyır.

- Bildiyimiz kimi, bu il Azərbaycanca "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan olunub. Həmçinin ölkəmiz COP29 kimi mötəbər bir tədbirə ev sahibliyi etməyə hazırlaşır. Sizcə bu tədbir Azərbaycanda "yaşıl təfəkkür"ün formalaşması, ekoloji problemlərin həlli istiqamətində hansı töhfələri verəcək?

- Prezident İlham Əliyevin ölkəmizdə 2024-cü ilin "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi haqqında Sərəncamında Azərbaycanın beynəlxalq ictimaiyyətin etibarlı və məsuliyyətli üzvü kimi iqlim dəyişmələrinin fəsadlarına qarşı mübarizəyə öz töhfəsini verdiyi qeyd olunub. Sənəddə, eyni zamanda, respublikamızın 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair 5 milli prioritetindən birinin "Təmiz ətraf mühit

və yaşıl artım ölkəsi" kimi müəyyənləşdirildiyi bildirilib.

Həmin prioritetə uyğun olaraq ölkəmizdə artıq ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşılıqların bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından, həmçinin dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadənin gerçəkləşdirilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsinə başlanılıb.

Qürur hissi ilə qeyd etməliyəm ki, ötən əsrdə iqtisadi fəaliyyətin ekosistem ekoloji tutumundan kənara çıxmasının gözənilən fəsadlarına dair ilk çağırışları edən Ümummilli Lider Heydər Əliyevin qardaşı, görkəmli alim, akademik Həsən Əliyev olmuşdur. Bu, həm də onun sübutudur ki, Azərbaycanda "yaşıl təfəkkür"ün, ekoloji düşüncənin tarixi heç də son onilliklərdəki dünyanın yeni çağırışları ilə bağlı deyildir. Bizim elmi fikir tariximizdə belə mütərəqqi yanaşmaların tarixi xeyli əvvəlki dövrlərə təsadüf edir. Belə ki, SSRİ EA və mütəfiq respublikaların Elmlər Akademiyaları arasında ilk dəfə olaraq 1955-ci ildə Azərbaycan EA Rəyasət Heyəti nəzdində Təbii Mühafizə Komissiyası təşkil edilmişdir və bu komissiyaya akademik Həsən Əliyev başçılıq etmişdir. Görkəmli akademik bu məsələlərə xüsusi diqqət göstərmiş və beləliklə, bu istiqamətdə işlər daha sistemli şəkildə davam etdirilməyə başlamışdır.

Azərbaycan COP29-la əlaqədar tədbirlərə ciddi şəkildə hazırlaşır. Şübhəsiz ki, COP29 bir növ həm gələcəyə ünvanlanmış, həm də hesabat xarakteri daşıyan mühüm bir həmrəylik tədbiri olacaq. İştirakçı ölkələr planetimizin qorunması ilə bağlı görülən işlər, mövcud problemlər və onların həlli yollarına dair hesabatlarını təqdim edəcəklər. Bundan başqa, COP29 çərçivəsində global təhlükəsizliyi təmin edən enerji mənbələrindən istifadənin vacibliyi diqqətə çatdırılacaq və müvafiq qərarlar qəbul olunacaq.

Prezident İlham Əliyev COP öncəsi tədbirinin iştirakçılarına müraciətində demişdir: "Mən COP29-da tarixi razılaşmanın - "Bakı Sazişi"nin əldə olunmasına gözəlirəm". Düşünürəm ki, bu, olduqca böyük əhəmiyyətə malik çıxışdır. Əgər həmin sazişin imzalanması gerçəkləşsə, Azərbaycanın adı tarixə qızıl həflərdə yazılacaq. Bu razılaşmanın əhəmiyyətini indi tam dərk edə bilməsək də, bir neçə ildən sonra daha dolğun şəkildə ifadə etmək mümkün olacaq. Hər bir alim öz çıxışında və hazırladığı statistik məlumatlarda tullantıların həcmi, görülən işlər və gözləntilər haqqında məlumat verir. Lakin gələcəkdə bu işləri daha da təkmilləşdirmək və problemləri aktuallaşdırmaq üçün "Bakı Sazişi"ndən böyük gözləntilər var.

COP29-un əsas vəzifələrindən biri, bütün tərəflərin ehtiyaclarını nəzərə alan iqlim maliyyəsi üçün aydın və iddialı yeni kollektiv kəmiyyət hədəfi müəyyən etməkdir. Yeni, bütün dünya bu sahədə görülən işlərin maliyyələşmə mexanizmini ortaya qoymalıdır. Bundan sonrakı işlər "Bakı Sazişi"ndən asılı olacaq və bu məsələ həllini tapsa, ölkə Prezidentinin dediyi kimi, böyük tarixi bir məsələnin həlli təmin olunacaq.

Mən ölkəmizin daha da yaxından tanınması baxımından COP29-un əhəmiyyətini xüsusi qeyd etməliyəm. Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2021-ci il 2 fevral tarixi Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" sənədi müasir dünyanın çağırışlarını bütün istiqamətlərdə tam şəkildə əhatə edir. Düşünürəm ki, COP29-da bu sənəddə əks olunan məsələlər bir daha nümayiş etdiriləcək.

Müsahibəni apardı: Nərgiz QƏHRƏMANOVA AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin Elektron informasiya sektorunun müdiri

Milli Dirçəliş Günü Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpa edilməsində tarixi rol oynayıb

Xalqımızın azadlıq mübarizəsinin əsas mərhələlərindən birini təşkil edən 17 Noyabr - Milli Dirçəliş Günü Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpa edilməsində tarixi rol oynayıb. Mənəvi əsaslarını və başlanğıcını ötən əsrin 60-cı illərindən götürən bu tarix sonralar Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi uzaqqörənliyi və müdrikliyi ilə dönməz xarakter aldı, müstəqil Azərbaycan müasir inkişaf yoluna qədəm qoydu. Ötən əsrin axırlarında dünyanın altıda birini əhatə edən Sovet İttifaqının iqtisadi, siyasi, mənəvi və ideoloji dayaqları sarsılımışdı. İmperiyanın siyasi "beyin mərkəzi"nin xalqlara, xüsusilə Azərbaycan xalqına qarşı yürütdüyü ayrı-seçkilik siyasəti kəskin xarakter aldı. Mixail Qorbaçov hakimiyyətinin dəstəyi ilə ermənilər Dağlıq Qarabağda azərbaycanlılara qarşı haqsız ərazi iddialarına başladı. Ermənilərin Topxanada törətdikləri vəhşiliklər, Ağdamda isə iki azərbaycanlını qətlə yetirmələri Bakıda milli hissləri alovlandırdı. XX əsrin əvvəllərində istiqlalın ləzzətini dadan xalq bu dəfə müstəqillik arzularını reallaşdırmaq üçün tarixi bir fürsətin yarandığını hiss etdi. 1988-ci ildən başlayaraq Azərbaycanda milli istiqlal hərəkatı geniş vüsət aldı. Milyonlarla insanın toplaşdığı Azadlıq meydanında səslənən tələblərin mahiyyəti getdikcə dəyişərək müstəqil dövlət qurmaq ideyası milli düşüncəyə hakim kəsildi.

Hakimiyyətə gəlişi ilə xalqa sağlam ruh və özünüdərk gətirən ümummilli lider Heydər Əliyev sovet ideologiyasının sərt qadağalarına baxmayaraq, milli-mənəvi dəyərlərə, Azərbaycan elminin və mədəniyyətinin dirçəlişinə xüsusi önəm verdi: "Bütün sahələrdə inkişaf və oyanış müşahidə olunmağa başladı. Azərbaycan əsl intibah və dirçəliş dövrünə qədəm qoydu. Məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə dünyanın müxtəlif ölkələrində təhsil alan milli ruhlu alimlər və ziyalılar ordusu yetişdi. Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin respublikada yaratdığı bu mənəvi-psixoloji və iqtisadi baza təxminən 20 il sonra Sovet İttifaqı dağılmağa başlayanda xalqın dayağı oldu.

1988-ci ildə xalq hərəkatının alovlandığı bir vaxtda Azərbaycana rəhbərlik edən siyasi qüvvələr isə mövcud vəziyyəti qiymətləndirə bilmədilər. Xalqın maraqlarından daha çox imperiyanın maraqlarını düşünən bu adamların siyasi sərbətsizliyindən 20 Yanvar faciəsi baş verdi. Bir-birini əvəzləyən hakimiyyətlər xalqın dirçəlişini mütərəqqi səmtə yönəltmək iqtidarında deyildilər. Həmin o ağır məqamlarda yenə də Ulu Öndər xalqın istiqlal ruhunu ölməyə qoymadı. Tarixən keşməkeşli yol keçən, əsrlərin sınaqlarından çıxan Azərbaycan müstəqil dövlətə sahib olmaq naminə əzmkarlıqla mübarizə aparıb və azadlıq uğrunda mücadilə etdi. Azərbaycan xalqı mübarizələrlə dolu tarixi yol keçərək azadlıq, müstəqillik və dirçəliş yoluna qovuşa bildi. Bu gün xalqın istiqlal mücadiləsinin

əsas mərhələlərindən biri olan 17 Noyabr - Milli Dirçəliş Günüdür. Bu gün qeyd etdiyimiz Milli Dirçəliş Günü də, məhz xalqın isteklərini reallaşdırmaq məqsədindən güc alıb. Sovet rəhbərliyinin Qarabağ məsələsi ətrafında apardığı anti-Azərbaycan siyasəti nəticəsində, XX əsrin 80-ci illərinin sonunda Azərbaycanda antisovet xalq hərəkatı təşəkkül tapdı və 1988-ci il noyabrın 17-də Bakının əsas meydanı sayılan "Azadlıq" meydanında Azərbaycan xalqının uzunmüddətli mitingləri başladı.

Qeyd edək ki, Ermənistanda və Qarabağın dağlıq hissəsində Azərbaycan xalqına qarşı yönəldilmiş soyqırımı sovet ordusu tərəfindən dəstəklənirdi. O zamankı SSRİ rəhbərliyi ermənilərlə əlbir olub Dağlıq Qarabağı işğal edərək, Ermənistanın nəzarətinə verməsi istiqamətində atdığı addımlar xalqın səbir kasasını daşırırdı. Xalqımız imperiya buxovlarından və əsarət zəncirindən azad olmaq istəyirdi. Azərbaycanda meydan hərəkatı geniş vüsət aldı. Bu milli hərəkat xalqın dirçəlişini idi. Respublikamızın bütün şəhər və rayonlarını bürümüş qüdrətli xalq hərəkatı kommunist rejimini Azərbaycandan süpürüb atmaq təhlükəsi yaratmışdı. Bundan qorxuya düşən imperiya başçuları noyabrın 24-dən 25-nə keçən gecə Bakıya qoşun yeritdilər. Lakin Azərbaycan xalqı geri çəkilmədi. Sovet rejimindən Ermənistanda və Dağlıq Qarabağın dağlıq hissəsində erməni separatçılığına və terrorizminə son qoymaq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tə-

min etmək, sərvətlərimizin talan edilməsini dayandırmaq kimi tələblərlə başlamış "meydan hərəkatı" tezliklə Azərbaycanı müstəqilliyə çağıran şüarlara keçdi. Azərbaycanda bu hadisələr milli-azadlıq hərəkatı kimi qiymətləndirilir və respublikamızın istiqlaliyyət qazanmasında əsas amil sayılır. Dekabrın 4-dək 18 gün aramsız davam edən aksiyalara 1 milyonadək insan toplaşmışdı. Bu, keçmiş Sovet İttifaqında ən genişmiqyaslı kütləvi çıxışlar idi. 1988-ci il noyabrın 17-də başlanan kütləvi çıxışlar Azərbaycanın tarixinə milli dirçəliş aksiyaları kimi düşdü. Öz haqqı, azadlığı və torpaqlarına sahib çıxmaq istəyən xalqımız bu müqəddəs ideallar naminə birlik və bərabərliyi bir daha bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

17 Noyabr bir daha göstərdi ki, bütün ciddi-cəhdlərə baxmayaraq, azad yaşamaq üçün xəq olunmuş milləti müstəmləkə boyunduruğu altında saxlamaq qeyri-mümkündür. Zəngin tarixə malik xalqımız artıq neçə ildir ki, Milli Dirçəliş Günü bayram kimi qeyd edir və bu günün qeyd olunması bütün Azərbaycan xalqının mənəvi haqqıdır. İndi müstəqilliyimizin siyasi və iqtisadi sütunları getdikcə möhkəmlənir. Müstəqilliyin taleyini müəyyənləşdirən əsas amillər qorunub-saxlanılır, inkişaf etdirilir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi kursunu davam etdirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsinə, iqtisadiyyatın inkişafına və milli-mənəvi dəyərlərin qorunub saxlanmasına xüsusi diqqət yetirir. Azərbaycan bu gün həm siyasi, həm də iqtisadi cəhətdən dünyanın nüfuzlu dövlətlərindən birinə çevrilib. Bu gün Azərbaycan gələcəyə inamla baxır. Prezident İlham Əliyev ölkəmizi gələcəyə və yeni uğurlara inamla aparır. Bu, bir reallıqdır ki, müasir dünyada xarici ölkələr Azərbaycanın mövqeyi ilə hesablaşırlar. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Ulu Öndərin xilas edib inkişaf yoluna çıxardığı dövləti daha da möhkəmləndirib. Bu gün Azərbaycan, sözün əsl mənasında, müstəqil, dünyəvi və inkişaf edən bir ölkədir.

1990-cı il noyabrın 17-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Sovetinin yeni tərkibdə ilk sessiyası keçirildi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirilən həmin tarixi sessiyada muxtar respublikanın dövlət rəmzləri haqqında məsələ də müzakirə olundu. Xalq deputatlarının müzakirəsindən sonra üçrəngli bayrağın dövlət rəmzi kimi qəbulu ilə əlaqədar təklif irəli sürüldü. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağının bərpa olunması barədə qərar çıxaran sessiya onun dövlət bayrağı kimi qəbul edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycanın Ali Soveti qarşısında vəsətət qaldırdı. Beləliklə, milli dirçəlişdən milli tərəqqiyə doğru uzanan tarixi yolun başlanğıcı qoyuldu. Bu yolda ölkəmiz böyük uğurlar əldə etdi.

1991-ci ilin martında Azərbaycan SSR Ali Sovetinin iclasında çıxış edən ulu öndər Heydər Əliyev gələcək mübarizə və inkişaf yolunu müdrikliklə bəyan edərək belə deyirdi: "Azərbaycan xalqı birləşməli, öz müqəddəs torpaqlarını göz bəbəyi kimi qorumalıdır. Azərbaycan Respublikası iqtisadi və siyasi müstəqillik yolu ilə getməli, tam istiqlaliyyət uğrunda mübarizə aparmalıdır". Ümummilli lider Heydər Əliyev bütün həyatı boyu bu müqəddəs amala sadiq qaldı, xalqın və Vətənin istiqlalı uğrunda fədakarlıqla mübarizə apardı.

İlham Əliyev Azərbaycanı Cənubi Qafqazın lider dövlətinə, beynəlxalq layihələrin təşəbbüskarına çevirdi. Bütün bu nailiyyətlər, nəhayət, 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsində ölkəmizin möhtəşəm Qələbəsini şərtləndirdi. Azərbaycan Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə torpaqlarımızı işğaldan azad etdi, BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini yerinə yetirdi, ərazi bütövlüyümüzü bərpa olundu və haqq-ədalət öz yerini tapdı.

Alı BALAYEV
A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

"Naxçıvan etnoqrafiyası"nın II cildi çapdan çıxıb

İkicildlik "Naxçıvan etnoqrafiyası" monoqrafiyasının ikinci cildi işıq üzü görüb.

Monoqrafiyanın elmi redaktoru akademik İsmayıl Hacıyev, redaksiya heyətinin üzvləri isə AMEA-nın müxbir üzvləri, professor Hacıfəxrəddin Səferli, professor Vəli Baxşəliyev, mərhum etnoqraf alim Hacı Qadir Qədirzadə, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Asəf Orucov və tarix üzrə fəlsəfə doktoru Aytəkin Qəhrəmanovadır.

"Naxçıvan etnoqrafiyası" ikicildliyi Naxçıvan diyarının milli-mənəvi dəyərlərinin araşdırıldığı maraqlı və sanballı çoxmüəllifli tədqiqat əsəridir.

Monoqrafiyada ailə, ailə məişət, ictimai məişət məsələləri, bayramlar, mərasimlər, xalq yaradıcılığı, xalq təbabəti, xalq arasında istifadə olunan çəki və ölçü vahidləri, arxaik inanclar, qədim dini ayinlər kimi maraqlı mövzular tədqiq olunub. Tarixin müxtəlif mərhələlərində Naxçıvanda elm və təhsilin inkişafı, habelə müstəqillik illərində maddi və mənəvi irsə münasibət məsələlərinin təhlili və tədqiqi də araşdırmaların bir hissəsini təşkil edir.

9 fəsildən ibarət kitabın ilk fəslə "Ailə və ailə məişəti" adlanır. İlk fəslə 5 yarımfəsil daxildir. Burada ailə məfhumunun mənəvi dəyərlərin qorunmasında rolu, ailənin strukturu, funksiyaları, onun forma və tipləri əhatəli təsvir olunmuş, sadə və mürekkəb ailələr, təkrar ailə, təknesilli, üçnesilli ailələr, habelə ailədaxili münasibətlər geniş təhlil edilmişdir. Toplanmış etnoqrafik materiallar əsasında nikah münasibətlərinin və nikahın formaları qruplar üzrə öyrənilmişdir. Toy, dəfn və yas mərasimləri bağlı adətlər, uşaqların doğulması və tərbiyəsi ilə bağlı inanclar geniş təsvir olunmuşdur.

Monoqrafiyanın "Xalq bayram və mərasimləri" və "Dini bayram və mərasimlər" adlanan növbəti fəsillərində Susepən, Çillə gecəsi, Kiçik çillə, Günəşbanu, Nuhdaban, Xıdır Nəbi mərasimi, eləcə də folklor və etnoqrafiyamızda xüsusi yeri olan Novruz inanc və mərasimləri əhatəli şərhlərlə təsvir olunmuşdur. Qurban bayramında, Ramazan və Məhərrəmlik aylarında icra olunan Orucun 15-i, Ələm gəzdirmə, Ömər bayramı mərasimləri etnoqrafik materiallara əsaslanmaqla izah olunmuşdur.

"Xalq yaradıcılığı və ictimai məişət" başlıqlı dördüncü fəsildə milli mədəniyyətimizin aparıcı qolu olan musiqi ifadəliliyi, xalq mahnıları, aşıq yaradıcılığı ilə bağlı diqqətçəkən məlumatlar yer almışdır. Qeyd etdiyimiz fəsildə mərasim və ayinlər zamanı icra olunan rəqslər, yallı rəqsləri barədə ətraflı təhlillər aparılmış, diyarın yetirdiyi aşıq sənətinin seçilən nümayəndələri, tanınmış musiqiçilər haqqında məlumat verilmişdir. "Oyun və əyləncələr" adlanan yarımfəsildə uşaq oyunlarının uşaqlarda təfəkkürün, ilkin dünyagörüşünün, əxlaqi anlayışların formalaşmasına təsirlərinə diqqət çəkilmişdir. Həmin oyunlar uşaqların yaşı və cinsi nəzərə alınmaqla üç qrupda araşdırılmışdır. Yanaşı olaraq Naxçıvan əhalisinin sahib olduğu qonaqpərvərlik ənənəsindən və əmək prosesində qarşılıqlı yardım formalarının bəhs olunmuşdur.

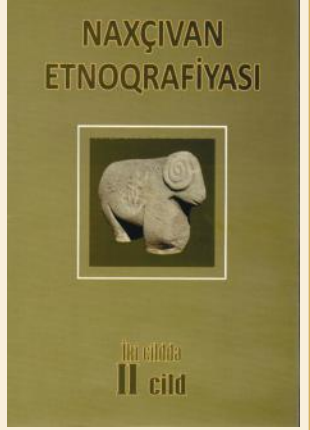
"Elm və təhsil" fəsildə bölgədə elm və təhsilin keçdiyi inkişaf yolu nəzərdən keçirilmiş. "Xalq təbabəti və ya türkeçərə" adlanan VI fəsildə isə Naxçıvanda bitkilərdən, heyvan mənşəli məhsullardan, mineral tərkibli maddələrdən və mədən sularından təbii müalicə məqsədilə istifadə qaydaları, bəzi xəstəliklərin türkeçərə ilə müalicə üsulları qeyd olunmuşdur.

"Xalq çəki və ölçü vahidləri"ndən bəhs edən fəsildə isə ölçü və çəki vahidlərinin öyrənilməsinin etnoqrafiya elminə aktuallığı diqqətə çatdırılmış, xalq arasında qismən də olsa işlədilən, yaxud arxaikləşmiş addım, qulac, qarış, arşın, ağac, fərsəng, xışma, batman, misqal, xalvar, hoqqa, tağar və başqa vahidlər barədə məlumat verilmişdir.

Əsərin "Arxaik inanclar və qədim dini ayinlər" başlığı daşıyan növbəti fəsildə arxaik inanclarda mifik varlıqlarla bağlı inancların mövcudluğu məsələsi izlənilmiş, toplanmış materiallar əsasında insanların, heyvanların, ev və təsərrüfatın qorunması ilə bağlı inanclardan ətraflı bəhs olunmuşdur.

"Müstəqillik illərində maddi və mənəvi irsə münasibət" adlı sonuncu fəsildə milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasında dövlət amilinin vacibliyi vurğulanmış, etnoqrafik materiallarla bağlı aparılan tədqiqatlar, əldə olunan uğurlar nəzərdən keçirilmişdir.

Qeyd edək ki, əsərin ərsəyə gəlməsində 220 mənəbdən istifadə olunub. Kitabdan ümumiləşdirici əsərlərin, dərs vəsaitlərinin, xüsusi nəşrlərin hazırlanmasında istifadə edilə bilər. İnanırıq ki, "Naxçıvan etnoqrafiyası" bu gün unudulmaqda olan, yaxud çox az bilinən etnoqrafik bilgilərin təbliğində və gələcək nəsillərə ötürülməsində dəyərli mənəbu rol oynayır.

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Arif Həşimov, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Reyaset Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

НАУКА

Сила в науке...
Низами Гянджеви

ELM

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 37 (1434)

пятница, 15 ноября 2024 года

Газета выходит с 1984 года

основных представителей глобальной научной общественности, национальные и региональные научные структуры. В состав международной академической организации входят более 250-ти академий наук, научных обществ, национальных и международных научных организаций, функционирующих в более чем 140 странах мира. Вместе эти организации разрабатывают глобальные научные программы, тесно сотрудничают с ООН и другими влиятельными организациями и предлагают им необходимые ресурсы для решения глобальных проблем".

Сказав, что рад видеть НАНА в рядах организации, профессор Сальваторе Арико выразил заинтересованность в сотрудничестве с Академией наук как в области точных и естественных наук, так и в сфере гуманитарных и общественных наук, а также выдвинул ряд предложений по расширению двусторонних связей.

Профессор подчеркнул, что выдвинутые академиком Исой Габиббейли предложения будут рассмотрены на заседании Генеральной ассамблеи ISC, которая пройдет 26-30 января 2025 года в столице Омана городе Маскат при участии научных организаций-членов совета.

После выступления гостю были вручены подарки на память.

Далее генеральный директор Международного научного совета ознакомился с историческим зданием Президиума НАНА.

Отношения на высоком уровне

На встрече также приняли участие профессор Технологического института Карлсруэ (Германия) Алик Исмаилзаде, который был первым секретарём Международного научного совета, и заведующая отделом по внешним связям и работе с международными организациями аппарата Президиума НАНА доцент Эмира Алирзаева.

Еще одна встреча состоялась в Президиуме НАНА: 6 ноября академик Иса Габиббейли встретился с находящимися с визитом в нашей стране для участия на Глобальном саммите религиозных лидеров мира председателем Духовного управления мусульман Российской Федерации (ДУМ РФ) муфтием шейхом, профессором Равилем Гайнутдином, первым заместителем председателя профессором Дамиром Мухетдиновым, специальным представителем управления по Азербайджану Сафой Керимовым и сотрудниками управления.

На встрече, которая проходила в Президиуме НАНА, также приняли участие члены Президиума НАНА, заведующие отделами аппарата Президиума НАНА, сотрудники отделов, а также представители научных учреждений и организаций Академии наук.

В своем выступлении академик Иса Габиббейли поприветствовал гостей и отметил, что рад их видеть у нас в стране и в НАНА. Академик рассказал об азербайджано-российских связях, а также о взаимоотношениях между Азербайджаном и Татарстаном, подчеркнув при этом, что между нашими государствами на высоком уровне развиваются экономические, политические, литературные и культурные связи.

(продолжение на стр.10)

Миссия из прошлого в настоящее

стр. 10 ⇨

На пороге экологической цивилизации

стр. 11 ⇨

Посадим каждый по дереву

стр. 11 ⇨

Football tournament dedicated to 8 November-Victory Day concluded

page 12 ⇨

В рамках COP29

В решении глобальных экологических проблем полезны возможности гуманитарных и общественных наук

Президент НАНА академик Иса Габиббейли встретился с генеральным директором влиятельной научной организации мира - Международного научного совета (ISC) профессором Сальваторе Арико, который находится с визитом в нашей стране в рамках COP29.

Отметив, что рад видеть учёного в нашей стране, академик Иса Габиббейли сообщил, что в Азербайджане проходит церемония открытия одного из наиболее престижных мероприятий международного масштаба - COP29, на конференции будут приняты важные решения, имеющие особое значение для будущего всего мира, а также пройдут важные научные дискуссии.

Сказав, что в решении глобальных проблем, связанных с изменением климата, можно воспользоваться и возможностями гуманитарных и общественных наук, академик Иса Габиббейли подчеркнул, что НАНА заинтересована в сотрудничестве с ISC в этой и других сферах, и поделился своими мыслями и предложениями.

Опираясь на призывы мировой науки

В ходе встречи, которая проходила в Президиуме НАНА, академик Иса Габиббейли рассказал гостю об истории Национальной академии наук Азербайджана, пройденном ею славном пути развития, полученных достижениях и структурных реформах, ко-

торые проводятся в последние годы. Руководитель НАНА отметил, что, опираясь на призывы Президента Азербайджанской Республики и современной мировой науки, в Академии наук проведены структурные реформы, реализованы важные мероприятия, нацеленные на развитие электронной науки и выход отечественных учёных в международное научное пространство, впервые в истории НАНА организация стала членом международных научных структур, в том числе и ISC, и тем самым получила возможность участвовать в принятии решений, направленных на развитие мировой науки.

Затем выступил генеральный директор Международного научного совета профессор Сальваторе Арико, который выразил удовлетворение посещением Азербайджана в рамках COP29, а также визитом в НАНА. Говоря об организации, которую он представляет, учёный сообщил, что созданный в 2018 году ISC - одна из крупнейших организаций, которая стремится к развитию и интеграции науки на международном уровне, а также к повышению вклада науки в развитие общества.

Агитация и продвижение науки

Генеральный директор ISC отметил, что основные цели организации - агитация и продвижение науки, донесение научных знаний до широких масс и стимулирование применения этих знаний: "ISC объединяет

В рамках COP29

В решении глобальных экологических проблем полезны возможности гуманитарных и общественных наук

(начало на стр.9)

Сказав, что связи между НАНА и Российской академией наук (РАН) также развиваются по восходящей линии, академик Иса Габиббейли добавил, что в 2021 году между академиями был подписан договор о сотрудничестве, а в 2023 году указанный документ был обновлен, разработана новая дорожная карта. Руководитель НАНА сообщил, что между научными учреждениями двух академий налажены широкие связи в сфере философии, истории, лингвистики, литературы, востоковедения, проводятся совместные конференции, пишутся статьи и издаются книги и монографии.

В настоящее время, продолжил академик Иса Габиббейли, НАНА и РАН ведут совместные исследования, связанные с изучением культуры эпоса, проект реализуется вместе с Институтом мировой литературы имени А.М.Горького РАН, а также с учреждениями Удмуртской Республики и Республики Саха (Якутия), в декабре текущего года при участии всех указанных структур состоится международная конференция.

Говоря о политических связях между Азербайджаном и Татарстаном, академик Иса Габиббейли отметил, что фундамент тесных дружеских отношений между нашими странами заложили общенациональный лидер Гейдар Алиев и первый Президент Республики Татарстан Минтимер Шаймиев, эти связи сегодня развиваются на высоком уровне Президентом Ильхамом Алиевым и Раисом Республики Татарстан Рустамом Миннихановым.

Напомним, что в прошлом месяце Президент Ильхам Алиев совершил визит в Казань для участия на XVI саммите БРИКС, руководитель НАНА подчеркнул, что глава нашего государства был награжден Рустамом Миннихановым высокой государственной наградой Татарстана - орденом "Дружба".

Академик Иса Габиббейли сообщил, что тесное сотрудничество налажено между НАНА и Академией наук Республики Татарстан (АН РТ), в НАНА ведутся исследования и пишутся диссертации, посвященные истории, литературе, культуре, искусству, выдающимся личностям братской страны, а скоро Институтом археологии и антропологии НАНА и Институтом археологии имени А.Х.Халикова АН РТ будет организована совместная летняя школа.

От имени 25-миллионной мусульманской уммы

Представив гостям книгу "Габдулла Тукай и Азербайджан", одним из соавторов которой является

он сам, академик Иса Габиббейли отметил, что в книге повествуется о связях выдающегося представителя татарской литературы, поэта, мыслителя, публициста, переводчика, общественного деятеля Габдуллы Тукая с азербайджанской печатью и литературой, а также об издании и изучении его литературного наследия в нашей республике. Помимо этого, академик Иса Габиббейли рассказал о тесных дружеских связях между Нариманом Наримановым и Габдуллой Тукаем.

Академик Иса Габиббейли подчеркнул, что деятели духовенства, которые приняли участие на прошедшем в рамках COP29 Глобальном саммите религиозных лидеров в Баку, благословили проведение конференции мирового масштаба, и выразил уверенность в том, что это международное мероприятие будет организовано под руководством Президента Ильхама Алиева на самом высоком уровне.

Затем выступил председатель Духовного управления мусульман Российской Федерации профессор Равиль Гайнутдин, который поприветствовал участников мероприятия и выразил удовлетворение посещением НАНА. Рассказав о своих личных встречах с общенациональным лидером Гейдаром Алиевым и Президентом Ильхамом Алиевым, гость выразил свою гордость тем, что азербайджанский народ освободил свои исторические земли от оккупации, и подчеркнул, что в 2020 году лично поздравил Верховного главнокомандующего Ильхама Алиева от имени 25-миллионной мусульманской уммы с Победой. Профессор добавил, что проведение мероприятия COP29 в Азербайджане в очередной раз демонстрирует позицию лидера страны и азербайджанского народа на международной арене.

Выступив с обширной презентацией, Равиль Гайнутдин подробно рассказал о совместном проживании различных народов и конфессий на территории современной России, саммитах религиозных лидеров, которые проходили в различные годы, создании и деятельности государственных структур, занимающихся религиозными вопросами, роли религиозных общин в развитии российского общества и государства, а также о памятниках исламской культуры, мечетях и храмах, расположенных в различных уголках России. Профессор сообщил, что религиозные организации принимают активное участие в подготовке соответствующих законопроектов и правовых актов, а включение теологии в номенклатуру научных специальностей играет значительную роль в подготовке новых поколений ученых-теологов.

Для установления межрелигиозного диалога

Сказав, что межкультурный и межрелигиозный диалог является одним из основных факторов в проживании стран и народов в атмосфере мира и согласия, муфтий подчеркнул, что руководимая им организация сотрудничает с теми структурами, которые с уважением относятся ко всем народам, конфессиям, культурам, далеки от экстремизма и терроризма, выступают с инициативами, направленными на установление мира, солидарности, духовное и интеллектуальное развитие, правильное воспитание молодого поколения. Равиль Гайнутдин отметил, что ДУМ РФ сотрудничает с Российской академией наук, высшими учебными заведениями, академической наукой в целом, среди реализуемых управлением проектов сле-

дует перечислить перевод и издание трудов ученых-теологов, проведение конкурсов чтцов Корана, форумов и конференций: "По инициативе Духовного управления мусульман РФ и нескольких других религиозных структур в городе Болгар была учреждена Болгарская исламская академия. Здесь осуществляется подготовка ученых теологов, а также реализуются важные мероприятия, нацеленные на установление межрелигиозного диалога".

Говоря об исторических и культурных связях между азербайджанским и татарским народами, Равиль Гайнутдин рассказал о располагающемся в Москве Доме бакинском нефтепромышленника и мецената Шамси Асадуллаева и подчеркнул, что именно в этом доме в мае 1917 году прошел Всероссийский съезд мусульман.

Гость выразил огромное удовлетворение посещением исторического здания, возведенного другим бакинским нефтепромышленником и меценатом Мусой Нагиевым, в котором в настоящее время располагается Президиум НАНА, и поблагодарил руководство Академии наук за возможность выступать в зале, где проходил Первый тюркологический съезд. Также Равиль Гайнутдин рассказал о заслугах академика Исы Габиббейли в развитии связей НАНА с РАН, особенно с Академией наук Республики Татарстан, и пожелал руководителю НАНА успехов в дальнейшей деятельности.

Мировые религии за зеленую планету

В заключение своего выступления Верховный муфтий России поздравил Верховного главнокомандующего Ильхама Алиева и весь азербайджанский народ с предстоящим Днем Победы, пожелал наше-

му народу мира и согласия, благополучия и новых побед.

В своем выступлении первый заместитель председателя ДУМ РФ, ректор Московского исламского института профессор Дамир Мухетдинов говорил о схожих чертах азербайджанского и татарского народов, исторических и культурных связях между ними. Говоря об исключительных заслугах Мирзы Джафара Топчубашева и Мирзы Кязым бека в создании и развитии российского востоковедения, гость подчеркнул, что в начале XX века мусульманская фракция Государственной думы Российской империи сформировалась под председательством представителя азербайджанской интеллигенции Алимардан бека Топчубашева.

В заключение выступил академик Иса Габиббейли, который выразил уверенность в том, что сегодняшняя встреча приведет к расширению сотрудничества между НАНА и Духовным управлением мусульман Российской Федерации в научной сфере.

После выступлений стороны обменялись подарками, были сделаны фотографии на память.

Отметим, что Глобальный саммит религиозных лидеров мира на тему "Мировые религии за зеленую планету" проходил 5-6 ноября в Баку по инициативе и под патронажем Президента Ильхама Алиева в рамках 29-й сессии Конференции сторон Рамочной конвенции ООН об изменении климата (COP29). Организаторами мероприятия выступили Министерство экологии и природных ресурсов Азербайджана, Государственный комитет по работе с религиозными организациями, Мусульманский совет старейшин, Управление мусульман Кавказа и Программа ООН по окружающей среде.

Миссия из прошлого в настоящее

Известный журналист из Шри-Ланки, аккредитованный на COP29, ознакомился с образцами азербайджанской литературы

Многие представители прессы, прибывшие в Азербайджан в рамках COP29, проявляют интерес к истории, литературе и культурному наследию нашей страны, освещают мероприятия COP29, а также уделяют внимание этим темам.

С этой целью писатель-журналист из Шри-Ланки Пурнима Верасакара посетил Национальный музей азербайджанской литературы имени Низами Гянджеви. На презентации научного сотрудника музея Айман Гасановой шри-ланкийский гость ознакомился с экспозицией, отражающей богатое наследие выдающихся поэтов и

писателей Азербайджана. Наряду с основными моментами в экспозиции, где представлена азербайджанская литература, особое внимание гостя привлекли образцы различных сфер культуры, искусства, в основном - народного творчества. Он остался доволен близким знакомством и подробной презентацией Музея литературы, который несет в себе миссию передачи прошлого азербайджанского народа в будущее.

В заключение Пурнима Верасакара, поделившись своими впечатлениями в "Книге отзывов и впечатлений" музея, отметил важ-

ность информации о выдающихся поэтах классической и современной азербайджанской литературы. Он отметил, что его больше всего интересовало творчество Низами Гянджеви и Хагани Ширвани.

Отметим, что Пурнима Верасакара - выпускник престижного Стэнфордского университета в США. Он является аккредитованным опытным представителем СМИ, имеющим международный опыт публикации информации на крупных важных мероприятиях и предназначенным для представителей СМИ на COP29.

На пороге экологической цивилизации

Человечество находится на пути перехода к безопасному развитию

5 ноября в Центральной научной библиотеке НАНА состоялась презентация книги "На пороге экологической цивилизации: переход к зеленой энергетике". Авторы издания - эксперт ЮНЕСКО, профессор Президентской академии (Россия) Низами Мамедов и член-корреспондент НАНА, профессор Севда Мамедалиева, научный редактор - ректор Академии государственного управления при Президенте Азербайджанской Республики (АГУ) академик Урхан Алекперов.

В своем выступлении на церемонии президент НАНА академик Иса Габибейли назвал проведение в Азербайджане такого престижного мероприятия, как 29-я сессия Конференции сторон Рамочной конвенции ООН по изменению климата (COP29) историческим событием. Академик подчеркнул научное и политическое значение презентации книги, которая проходит в преддверии мероприятия COP29, и добавил, что в связи с "Годом солидарности во имя зеленого мира" и COP29 в НАНА проходят многочисленные мероприятия, издаются различные книги и статьи.

Основы новой эпохи

Сказав, что Азербайджан всесторонне развивается в свете идеалов государственности общенационального лидера Гейдара Алиева, академик Иса Габибейли подчеркнул, что успехи и достижения республики на различных этапах развития связаны с именем создателя современного Азербайджана, гениального политика Гейдара Алиева, освещающего путь нашего народа и государства своими блестящими идеями. За годы руководства Президента Ильхама Алиева, продолжил руководитель НАНА, были достигнуты исторические победы как на международной арене, так и внутри страны, а также реализованы важные программы и проекты, и все эти мероприятия еще больше обогатили эпоху Гейдара Алиева и заложили основы новой эпохи в истории Азербайджана.

Академик Иса Габибейли сообщил, что COP29, который принесет Азербайджану еще больший успех, является важнейшим среди мероприятий международного масштаба, и проведение этого прес-

тижного мероприятия в нашей стране свидетельствует о растущем политическом авторитете Президента Ильхама Алиева в мире. Академик подчеркнул, что благодаря проводимой под руководством главы государства многогранной, многовекторной политике, опирающейся на национальные интересы, Азербайджан превратился в сильнейшее государство региона.

Руководитель НАНА отметил, что в ходе COP29 пройдут обширные дискуссии по научным вопросам. Также в рамках "Года солидарности во имя зеленого мира", продолжил академик Иса Габибейли, в нашей лексике появились такие новые понятия и направления, как "зеленая экономическая зона", "зеленая экономика", "зеленые технологии", "зеленая энергетика", "зеленый рост".

Переход к зелёной энергетике

Говоря о научных достоинствах книги "На пороге экологической цивилизации: переход к зелёной энергетике", руководитель НАНА сообщил, что в издании рассмотрены происходящие в республике и мире процессы, связанные с экологической цивилизацией - переходом от общества потребления к культурному, экоцивильному обществу. Академик отметил значимость книги с точки зрения стимулирования использования альтернативных источников энергии и просвещения общественности, пожелал авторам успехов в их дальнейшей деятельности.

Затем соавтор издания Низами Мамедов рассказал о книге и отметил, что в связи с COP29 книга была издана раньше времени. Он сообщил, что новизна выпущенной

на трёх языках книги заключается в её интегративности, органическом синтезе философских, естественнонаучных, технологических и политических вопросов. Опираясь на данные современной науки, в издании рассматривается роль производства энергии на изменение климата, взаимосвязь природных и антропогенных факторов в этом сложном динамическом процессе.

По его словам, в книге также уделяется внимание глобальным геофизическим, экологическим и социально-экономическим последствиям изменения климата, оценивается нынешний уровень управления изменением климата и роль международных соглашений в данной сфере. Помимо этого, обосновывается необходимость в поддержании таких механизмов регулирования климата, как охрана лесов, увеличение зелёных массивов, предотвращение загрязнения мирового океана и т.д.

Профессор Низами Мамедов отметил, что в книге подробно говорится об особенностях азербайджанской модели применения энергии ветра и солнца, при этом указывается, что республика обладает высоким потенциалом возобновляемых источников энергии. Также в издании особо подчеркивается вклад академика Юсифа Мамедалиева, который представлял нефтяную науку Азербайджана на мировом уровне, в развитие зелёной энергетике.

Достичь максимальных целей

В книге, продолжил профессор, также отмечены заслуги основателя Международной ассоциации водородной энергетики (IAHE) и Международного центра технологий по водородной энергетике Организации по промышленному развитию ООН (UNIDO) профессора Турхана Неджата Везироглу в изучении вопросов, связанных с применением водорода. В издании подчеркнуто, что развитие в Азербайджане энергетики, опирающейся на возобновляемые источники энергии, приведет к экономии природного газа и нефти, сокращению объёма выброса парниковых газов, экспорту электроэнергии, разработке новых технологических направлений, появлению новых производств и соответствующих рабочих мест.

Далее выступил председатель Комитета Милли Меджлиса по природным ресурсам, энергетике и экологии доцент Садиг Гурбанов, который подчеркнул значение книги как одного из пособий, в котором отражены вопросы, связанные со спасением человечества, и добавил, что издание является весомым вкладом в предстоящее мероприятие COP29. Садиг Гурбанов отметил, что сегодня Азербайджан является сильным государством, и проведение COP29 в Баку станет

шего государства Президентом Ильхамом Алиевым целенаправленная политика отражает реалии стратегии развития Азербайджанского государства в экологической сфере.

Азербайджан - центр зеленой энергетике

Садиг Гурбанов также говорил о таких важных вопросах, как изменения климата, с которыми столкнулся мир, превращение республики в центр зеленой энергетике, глобальные экологические проблемы и т.д. Он сообщил, что в книге особое внимание уделяется климатическим основам перехода человечества к зеленой энергетике. Этот подход позволяет воспринимать переход к зеленой энергетике в качестве естественно-исторического процесса, требует рассматривать его в контексте концепции устойчивого развития и формирования экологической цивилизации.

На мероприятии выступили генеральный директор Института нефтехимических процессов Министерства науки и образования академик Вагиф Аббасов, академик-секретарь НАНА академик Ариф Гашимов, ректор АГУ академик Урхан Алекперов, ректор Бакинского государственного университета Эльчин Бабаев, директор Института философии и социологии НАНА профессор Ильхам Мамедзаде, ректор Азербайджанского государственного педагогического университета профессор Джафар Джафаров. Сообщалось, что в книге авторы отмечают, что человечество находится на пути перехода к безопасному с экологической точки зрения развитию, в издании высоко оцениваются изменения, которые государство внесло в энергетическую политику. Подчеркивалось, что изданная на трёх языках и в прекрасном полиграфическом исполнении книга является ценным пособием, в котором собрана важная информация по данной теме.

В заключение выступила соавтор издания профессор Севда Мамедалиева, которая поблагодарила организаторов и участников церемонии.

Мероприятие завершило свою работу художественной частью. После мероприятия гости ознакомились с фондом "Герои Карабахской войны" и Дипломатическим фондом, расположенным в зале "Академики" Центральной научной библиотеки НАНА.

Сегодня Азербайджан является сильным государством, и проведение COP29 в Баку станет очередным свидетельством растущего авторитета и влияния нашей страны на международной арене

очередным свидетельством растущего авторитета и влияния нашей страны на международной арене.

Председатель комитета подчеркнул, что Азербайджан уже 33 года является независимым государством, за истекший период в республике произошли значительные изменения, Азербайджан прошёл большой путь развития: "Мероприятие COP29, которое состоится в Баку, является одной из основных инициатив в борьбе с глобальным изменением климата. Во время COP29 мы постараемся достичь максимальных финансовых целей, которые будут направлены на борьбу с последствиями этих изменений". Садиг Гурбанов отметил, что проводимая сегодня лидером на-

Посадим каждый по дереву

В ЦНБ функционирует выставка, посвященная природоохранной тематике

Центральная научная библиотека подготовила виртуальную выставку под названием "Год солидарности во имя зеленого мира". На выставке представлены ценные высказывания общенационального лидера Гейдара Алиева о природе, Распоряжение Президента Ильхама Алиева об объявлении 2024 года в Азербайджане Годом солидарности во имя зеленого мира, информации о Конференции сторон Рамочной конвенции ООН об изменении климата (COP29), об акции под девизом "Посадим каждый по дереву", а также о вкладе ЦНБ в Год солидарности во имя зеленого мира.

циклопедических словарей, материалов конференций на английском, русском, немецком, турецком и других языках, посвященных оздоровлению окружающей среды, восстановлению и увеличению зеленых насаждений, обеспечению рационального ис-

пользования водных ресурсов и устойчивых источников энергии, созданию видов зеленой энергии, изучению природы Азербайджана, различных областей экологии, в том числе экологических проблем, экологической политики, экологической безопасности, и другие издания.

На виртуальной выставке представлены такие труды как: "Экологическая политика Ильхама Алиева. Устойчивое развитие и зеленый мир (2003-2023)", "Успешная экологическая политика Ильхама Алиева", "Зеленое развитие. Энергоэффективность и альтернативные источники", "Устойчивое развитие и основы управления экологической цивилизацией", "Устойчивое развитие

и проблемы экологической безопасности", "Устойчивое развитие и единая экологическая политика: Турция-Азербайджан", "Современные изменения климата и опасные гидрометеорологические явления", "Интеллектуальная экология" и другие.

Кроме того, в выставочном зале ЦНБ организована традиционная книжная выставка. Выставка, которая будет действовать круглый год, рассчитана на широкий круг читателей. Изданиями могут воспользоваться студенты, обучающиеся по специальностям биология, экология, география, студенты, изучающие сельское хозяйство, специалисты, работающие в этих областях, преподаватели вузов и средних школ.

На выставке представлено более 200 учебников, учебных пособий, атласов, эн-

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Football tournament dedicated to 8 November-Victory Day concluded

The final stage of a mini-football tournament dedicated to 8 November-Victory Day was held with the joint organization of the Yasamal district Executive Power, the New Azerbaijan Party (NAP) Yasamal district organization, and the Youth and Sports sector of the Yasamal district of the Baku city Youth and Sports Department.

The final match took place at the sports field of Baku State University, where teams from the Azerbaijan National Academy of Sciences and Azerbaijan Technical University faced off. The Azerbaijan Technical University team won 2-1 and took first place.

The Baku State University team defeated the Baku Business University team 7-1 and took third place.

Following the matches, an award ceremony was held.

The ceremony was attended by President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli, First Deputy Head of the

Yasamal district Executive Power, Huseyn Afandiyev, Chairman of the NAP Yasamal district organization, Bakhtiyar Nabiye, Rector of Azerbaijan Technical University, Vilayat Valiyev, Vice-Rector of Baku State University, Ferda Imanov, Chairman of the Supervisory Board of the 21st Century International Education and Innovation Center, Farhad Garashov, Head of the Youth and Sports Sector of the Yasamal district of the Baku City Youth and Sports Department, Ilham Safarov, department heads of the Presidium administration of ANAS, directors of the scientific institutions and organizations of ANAS, chairpersons of trade unions, employees of the above mentioned institutions, representatives of higher education institutions located in Yasamal district, and others.

The teams that took first, second, and third place received trophies, medals, and certificates.

Commemorative photos were taken at the end.

Primary school named after Mahammad Fuzuli opens in Iraq's Kirkuk city

The primary school named after outstanding Azerbaijani poet Mahammad Fuzuli was inaugurated in Iraq's city of Kirkuk. Nasir Mammadov, Azerbaijani Ambassador to Iraq, Rebwar Taha, Governor of Kirkuk, teaching staff and representatives of the public attended the event.

Addressing the ceremony, Ambassador Mammadov noted that Mahammad Fuzuli's legacy holds a special place in developing literary thinking in Azerbaijan, exerting a great influence on the Middle-Eastern literature. He also underlined that the legacy of the genius poet is a significant contribution of the Azerbaijani people to the global cultural heritage.

The diplomat highlighted contributions of Azerbaijan's National Leader Heydar Aliyev, who has always paid special attention to preserving the national and cultural values, to the worthy celebration of Mahammad Fuzuli's anniversary at the

international level, following the adoption of the related decision by UNESCO.

"As part of the implementation of the Order on the "Celebration of the 530th anniversary of the great Azerbaijani poet Mahammad Fuzuli" signed by Azerbaijani President Ilham Aliyev, a series of events had been organized in the country and abroad," the ambassador mentioned.

The primary school named after Mahammad Fuzuli (1-6 grades) was reconstructed with the support of the Azerbaijani government.

Presentation of the book titled "At the Threshold of Ecological Civilization: Transition to Green Energy" was held at ANAS

The Central Scientific Library of ANAS hosted the presentation ceremony of the book titled "At the Threshold of Ecological Civilization: Transition to Green Energy".

The authors of the publication are Nizami Mammadov, a UNESCO expert and Professor at the Russian Presidential Academy, and Sevda Mammadaliyeva, Professor and a corresponding member of ANAS. The scientific editor is Academician Urkhan Alakbarov, rector of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan.

Making a speech at the event, President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli described Azerbaijan's hosting of COP29 as a historic event. He highlighted the scientific and political significance of presenting such a book on the eve of the prestigious COP29 event. The Academician also mentioned that numerous events concerning the "Green World Solidarity Year" and COP29 have been organized at ANAS, and various books and articles have been published.

The Academician said that Azerbaijan is developing comprehensively in the light of statehood ideals of National Leader Heydar Aliyev. The achievements and successes of our country at various stages are associated with the name of Heydar Aliyev, the founder of modern Azerbaijan, and a great politician. President Ilham Aliyev, during his leadership of the country, has enriched the Heydar Aliyev era and created a new chapter of Azerbaijan's history through his historic victories and great programs on both an international and republican scale.

"COP29 stands at the pinnacle of international-level events, it will bring greater achievements to Azerbaijan and shows a high reputation of President Ilham Aliyev"- said the head of ANAS, underlining that as a result of the multifaceted, multi-vector policy based on national interests implemented under the leadership of the head of state, Azerbaijan has become the strongest state of the region.

According to the Academician broad discussions on scientific issues will be held within the framework of COP29. Within the framework of the "Green World Solidarity Year" various new concepts such as "green economic zone", "green economy", "green technology", "green energy" and "green growth" have become part of our lexicon.

The head of ANAS also spoke about the scientific merits of the book titled "At the Threshold of Ecological Civilization: Transition to Green Energy" and said that the publication shows the processes of the country and the world related to the transition from an ecological civilization- consumer society to a cultural, eco-civilized consumer society. He emphasized the importance of the book in terms of raising public awareness, and wished success to the authors in their works.

Later, the co-author of the book, Nizami Mammadov provided information about the book. He noted that the novelty of the book, which is published in three languages, lies in its integrative nature, combining philosophical, natural sciences, technological, and political issues. Based on the modern scientific information, the book determines the role of energy production in climate change and also addresses the global geophysical, ecological, and socio-economic consequences of climate change. The current level of climate change management and the role of international agreements in this field are evaluated. Furthermore, the necessity of supporting climate regulation mechanisms, such as forest protection, increasing green areas and pre-

venting ocean pollution, is highlighted in the book.

Professor Nizami Mammadov mentioned that the characteristics of the Azerbaijani model in the application of wind and solar energy are explained in detail in the book and it highlights the country's high potential of renewable energy sources. The book specifically emphasizes the contributions of Academician Yusif Mammadaliyev, who represented Azerbaijan's oil science globally, to the development of green energy.

Professor added that the book also reflects the contributions of Professor Turhan Nejat Veziroglu, the founder of the International Association for Hydrogen Energy (IAHE) and United National Industrial Development Organization - International Centre for Hydrogen Energy Technologies (UNIDO-ICHET), to the study of hydrogen topic. The publication emphasizes that the development of energy in Azerbaijan based on renewable energy sources will allow for saving of natural gas and oil, the reduction of greenhouse gas emissions, the export of electricity, and the creation of new technological directions, industries, and relevant job opportunities.

Making a speech at the event, docent Sadig Gurbanov, Chairman of the Committee for Natural Resources, Energy and Ecology highlighted the importance of the book. He mentioned that the publication is a significant contribution to the upcoming COP29 event. Today, Azerbaijan is a strong country, and hosting COP29 in Baku will show growing power and influence of our country on the international stage.

The Director General of the Institute of Petrochemical Processes of the Ministry of Science and Education, Academician Vagif Abbasov, the academic secretary of ANAS, Academician Arif Hashimov, the Rector of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan, Academician Urkhan Alakbarov, the Rector of Baku State University Elchin Babayev, the Director of the Institute of Philosophy and Sociology of ANAS, Professor Ilham Mammadzade, and the Rector of the Azerbaijan State Pedagogical University, Professor Jafar Jafarov made speeches at the event. It was noted that the changes made by the state in the energy policy are highly appreciated in the publication. The book, published in three languages, is a valuable resource in which important information of the modern era has been gathered.

At the end, the other co-author of the book, Professor Sevda Mammadaliyeva, delivered a speech on the topic and expressed her gratitude to the organizers and participants of the event.

The event concluded with a cultural program.

After the event, the guests familiarized themselves with the "Heroes of the Garabagh War" fund and the "Diplomatic Fund" located in the Academicians Hall of the Central Scientific Library of ANAS.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев, Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Ариф Гашимов, Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийат, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000